

WILLEM ELSSCHOT

—

HET BEEN

Aan Menno ter Braak
zijn dankbare

Arvid Lindy

2 Nov. 1938

HET BEEN

WILLEM ELSSCHOT

HET BEEN

met een inleiding van
MENNO TER BRAAK

AMSTERDAM
P. N. VAN KAMPEN & ZOON N.V.

BOORMAN EN LAARMANS

Bij wijze van inleiding

*De lezer van dit boek zal zich herinneren, dat Willem Elsschot, die na een ongeveer tienjarige periode van zwijgen weer tot schrijven kwam, zijn nieuwe creatieve tijdvak inluidde met den roman *Kaas*, waarvan de hoofdpersoon (de mislukte kaashandelaar) denzelfden naam droeg als de tweede hoofdpersoon uit zijn vroegere werk *Lijmen: Frans Laarmans*. In *Lijmen* was deze Laarmans de secretaris van den eersten hoofdpersoon, Boorman, een „zwendelaar” en gros, die echter tevens een heerscher is door de domheid der menschen, die hij met zijn „*Wereldtijdschrift*” exploiteert. Wie op den toon van dat verhaal let, merkt dadelijk, dat de auteur zich hier deels identificeert met dezen Boorman, deels met diens werktuig (aanvankelijk slachtoffer, later medeplichtige) Laarmans; en tenslotte gaat Boorman „stil leven”,*

1

zoodat de eerst zoo idealistische en schuchtere Laarmans in zijn plaats moet treden en zelf opperlijmer wordt. Elsschot laat ons dus de tragedie, tevens de comedie, van het onvoldragen idealisme meemaken; de baardige Flamingant met zijn onverteerde principes laat dien baard, teken van de idealistische levenshouding, afscheren en wordt door Boorman gepromoveerd tot een exploitant van andere idealisten.

Deze ontwikkeling werd in de latere boeken, geschreven na zijn tienjarige periode van zwijgen, niet voortgezet; er bleef een lacune tusschen het slot van Lij men en het begin van Kaas. De hoofdpersoon Frans Laarmans vond men achtereenvolgens in Kaas, in Tsjip, en laatstelijk in Pensioen wel terug, maar nu zonder Boorman, en ook zonder motiveering, waarom hij Boorman was kwijtgeraakt. Men moest daaruit concludeeren, dat Elsschot van zijn zelf-identificatie met dien Boorman afstand had gedaan en zich tevreden had gesteld met den zwakkeren, maar ook meer menschelijken Laarmans, die inmiddels familie-vader is geworden en met zijn vrouw beraadslaagt over de dingen, die hem te doen

staan. Men zou over de verhouding van Laarmans tot zijn vrouw (mengsel van een keukensloof en een „biechtmoeder”) een afzonderlijke studie kunnen schrijven; Elschot, de scepticus, geeft in deze verhouding zoowel de burgerlijke regelmatigheid van het getrouwde bestaan als de waardevolle huwelijks-kameraadschap, die zulk een bestaan begeleidt; de vrouw is in vele opzichten de meerdere van haar min of meer gedomesticeerden, in zijn gevoelsleven onzekeren, maar bijwijlen toch zijn autoriteit weer manifesterenden Laarmans; zij heeft het vrouwelijk-intuïtieve op hem voor, maar omdat zij, als huisvrouw, niet de maatschappelijke perikelen van haar man behoeft te doorstaan, komt er, zoowel in Kaas als in Tsjip, toch altijd een moment, dat Laarmans weer volkomen op zichzelf is aangewezen. Immers: zijn vrouw is geen Boorman, die aan zijn leven een nieuwen, grooteren inhoud zou kunnen geven; zij conspireert ook met de familieleden, die somtijds als een leger van zelfverzekerden op den door zijn scepticisme onzekeren Laarmans aandringen; en dat niet uit boosaardigheid, maar omdat zij van

haar echtgenoot dezelfde flinkheid en doortastendheid zou willen zien.

Kortom: mevrouw Laarmans en de familieleden achter haar als plaatsvervangers van den verdwenen Boorman zijn het duidelijkste symbool van de verandering in Elschots stijl. Tot verdriet, in zekeren zin, van sommige lezers, waartoe ook schrijver dezès behoort, die in Boorman een andere mogelijkheid van den schrijver meenden te ontdekken. In Boorman steeg Elsschot eens boven zichzelf uit; verlengt men de strekking van deze figuur in een denkbeeldige ruimte, dan doemt een drama op, waarvan in Kaas en Tsjip geen sprake meer is: het drama of de „idee” van een reclameleven in woorden, dat bij machte is het leven van het gevoel (Laarmans gedurende zijn idealistische baard-periode) geheel te vervangen; het drama of de „idee” van het Wereldtijdschrift door Boorman geredigeerd, dat de wereld van eerlijke en oneerlijke phrasen beheerscht door een scholastiek systeem van bonnetjes en paragrafen, waarin alle halfslachtige verhoudingen tus-schen menschen zijn opgeheven of opgelost. Boorman verschijnt ons hier als de Anti-

christ en immoralist, als de schepper en exploitant van dit systeem; Laarmans verschijnt als zijn aartsengel, die door de eerst uiterlijke, later steeds innerlijker verplichting aan dat systeem wordt meegesleept en omgeroerd. Laarmans wordt zelf ook een demon, en de „ik”, aan wien hij zijn bevindingen met den Grootmeester biecht, neemt op de laatste bladzijde van Lij men voor dit demonische wezen de vlucht. „Ik sidderde onder zijn (Laarmans’) aanraking”, staat er, „sprong overeind, stiet hem met geweld van mij af, en vluchtte de trap af en het huis uit.” Zoo vluchtte, schijnt het, Elsschot zelf voor zijn demonische Boorman-idee, die hij in Laarmans vleesch had laten worden. . . . om echter na tien jaar zwijgen terug te keeren met een anderen, bescheidener Laarmans. Wat was er inmiddels met dezen Laarmans gebeurd, dat hij zoo kon veranderen ?

In dit boek Het Been, dat de onthulling brengt, is Boorman herrezen; opnieuw ziet men hem domineeren over zijn sateliet Laarmans, na een schijnbare nederlaag; hij verlaat zijn rustend leven, aan-

vankelijk door een toeval van het gevoel, dat hem in de buurt brengt van degenen, die hij altijd beheerschte door zijn Wereldtijdschrift. Dit toeval heet: het been. De dood van zijn vrouw heeft Boorman rijp gemaakt voor een „goede daad”; een handeling, die tot op zekere hoogte buiten zijn gebied ligt (het gebied van den zwakkeren Laarmans van Kaas en Tsjip), maar die hem toch weer met een ongemeen verrassenden draai in de armen voert van zijn ahasverische noodlot. Boorman ontmoet (dit tot beter begrip van zaken voor hen, die Lijmen nog niet lazten) moeder Lauwereyssen, zijn voornaamste slachtoffer in dien roman, destijds door hem opgescheept met duizenden exemplaren van het demonische tijdschrift en toen bovendien eigenaarster van een ontstoken been. Haar vroegere belager ontdekt nu, dat zij dit been voor een houten dito heeft moeten verruilen, en in zijn „toestand van genade” (de verweeking door den dood van zijn vrouw ontstaan) komt iets over hem dat men „berouw” zou kunnen noemen. Boorman zou echter geen Boorman zijn, wanneer zijn machtige geest op dit „be-

rouw" niet zijn eigen stempel ging drukken. Terwijl aanvankelijk dit „berouw" hem lijkt te gaan exploiteeren, wordt hij het langzamerhand, die toch weer het „berouw" exploiteert! Er komt een zakelijk en sportief element in zijn zondaarsonderneming, dat de eigenlijke waarde bepaalt van de handelingen, voortvloeiend uit het „berouw"-initiatief; zodoende komt het „berouw" steeds meer op den achtergrond, en wordt Boorman steeds meer de oude, de heerscher. Zijn „idee" is machtiger dan hijzelf, die zich verbeeld had te kunnen gaan rusten; aan het slot van dit boek is Laarmans, zijn aartsengel, gevlucht naar de oorden van Kaas en Tsjip, en staat de immoralist Boorman weer in zijn volle importantie voor ons.

Het Been vormt een onverbreekelijke eenheid met Lijmen; het geeft echter tevens opheldering over de Laarmansfiguur uit de romans, die tusschen deze beide boeken liggen; het geeft de geschiedenis van Laarmans' terugkeer tot een bescheiden leven, doordat hij zijn demonische rol weer overdoet aan zijn schepper. Het Been laat zien, hoe de menselijke zwak-

heid, de barmhartigheid, Boorman slechts incidenteel aantast om hem in wezen onaangetast te laten, terwijl de van nature zwakke Laarmans, die zich buiten deze bevolging wilde houden, er door op de vlucht wordt gedreven naar de bescheidener regionen waar hij eigenlijk thuishoort. Hij kan zich nu desnoods snikkend bij zijn vrouw gaan vervoegen en zich tot kaashandel laten verleiden; Boorman echter moet verder, zijn noodlot tegemoet, lijmend, tot het einde der dagen.

MENNO TER BRAAK

HET WEDERZIEN

The General Marine and Shipbuilding Company was wel een mooie naam, maar ik had mij toch niet door de modder en smook van die ellendige voorstad heen-gewerkt om voor een loket te blijven staan waar geen beweging in kwam, wat ik ook klopte of door kuchen de aandacht probeerde te trekken. Ik zou die directeur te spreken krijgen, waarna heel de opstal voor mijn part de lucht wel in kon. Dus nog maar eens, dit maal als een die rekenschap komt vragen. Zóó. Toen eindelijk de muil geeuwend openging en ik mij bukte om door dat hoofd beter te worden verstaan, keek ik in een gezicht dat mij sprakeloos maakte.

— Jawel, antwoordde hij op mijn zwijgend vragen, ik speel hier correspondent. Waarom kijk je zoo? Ben ik een natuurwonder?

— Nu niet, weerde hij af, met een hoofdbeweging in de richting van die achter zijn rug in werking waren, maar over een kwartier doeken wij op. Als je bij de poort even wacht? Ik doe je zoo aanmelden. Wie moet je? Mijnheer Henry? Goed zoo. Tot straks, vader.

Ik was even voor sluiten klaar en ging aan de overkant posteeren tot de bevrijding komen zou. Opeens een gegil dat mij tegen een schutting aandrukte en nog voor de stoomfluit zweeg was de uittocht aan den gang. Daar had je waarachtig ook Laarmans die zich loswerkte uit een kleine groep en even later stapten wij zij aan zij. Een paar nevelige groeten van collega's die ons voorbij staken en spoedig waren wij alleen.

Ik wierp af en toe een blik op wat er over schoot van de directeur van 't Algemeen Wereldtijdschrift voor Financiën, Handel, Nijverheid, Kunsten en Wetenschappen. Wat was die man veranderd. Geen linker hand meer in broekzak, weer het embryo van een sik en opnieuw een pijpje in plaats van de gold-tipped sigaretten die hij mij in zijn centrale van het

Boulevard du Japon zoo losjes toegeschoven had. Hij zat in een jas met pelerine die op alle weer berekend scheen en had zware schoenen aan waarmede hij doorpaddelde zonder voor kleinere plasjes uit den weg te gaan.

— Ik heb geen schuld aan het gebeurde, lichtte hij plotseling in, als voelde hij dat het vragen mij zwaar woog omdat het verval mij groot moest schijnen. Boorman had mij opgetuigd, Boorman heeft mij afgetakeld. De naam van Boorman zij geloofd.

En toen ik eerbiedig het zwijgen bewaarde:

— 't Is een malle geschiedenis. Kom Zondag even aanloopen. Verdussenstraat 70. Vrouw en kinderen, maar dat hindert niet. Wij vinden wel een hoekje. Trouwens, die zijn er nu eenmaal. Ik zie weinig menschen en voor mij zal het een opluchting zijn. Heb je aan onze luizige mijnheer Henry wat kunnen verpassen, beste kerel?

OP DE MARKT

En Laarmans hief aan.

— Er is alweer een heele tijd overheen, maar je herinnert je zeker mijn verhaal over dat eigenaardige mensch nog wel dat geweigerd had haar zevenden en laatsten termijn te aanvaarden toen ik haar die uit mijn zak cadeau wilde geven? Nu dan, die is de aanleidende oorzaak geweest. En zoo heeft Boorman dan moeten ondervinden dat een daad lang kan nawerken en je nog wel eens achterhaalt al schijnt de laatste rimpeling sedert jaren van je spiegel weggevaagd. Het nieuwe treffen met dat mensch heeft niet alleen het einde van mijn directeurschap ingeluid en mij als een dor blad tot in de vluchthaven van deze monsterachtige fabriek geblazen, maar ik ben er bovendien tot nadenken door gebracht. Ik ben mij gaan afvragen of al onze daden

en gedachten niet achter ons aan wandelen, of zij niet een deel van ons zijn, ons gevolg, onze hovelingen, waarvan de stoet aangroeit naar gelang wij zelf slinken, die wij evenmin negeeren kunnen als onze vleeschelijke kinderen en die misschien fluisterend nablijven, lang nadat wij zelf tot stilte gebracht zijn.

Nu dan. Het heeft zich zeer onverwacht voorgedaan en zonder die glibberige tomaat zou er heelemaal niets zijn gebeurd. Maar die tomaat was er.

Ik heb je verteld dat Boorman om de maand of zoo zijn pillenzaak voor een dagje in den steek liet en naar Brussel kwam om met mij af te rekenen. Ik profiteerde van zijn bezoek om hem raad te vragen en wij liepen dan samen door de stad, hij meestal pratend en met zijn stok af en toe een winkel of naamplaat aanwijzend. Dat beteekende dan „heb je die al geprobeerd”. En ik antwoordde bevestigend of noteerde dadelijk het adres zonder hem te onderbreken, want hij had veel ondervinding en zijn adviezen waren goud waard. Als ik blindelings zijn raad volgde sloot ik altijd meer zaken af dan

wanneer ik mij verstoutte op mijn eigen flair rond te loopen.

Enkele maanden voor 't gebeurde met die tomaat was echter zijn vrouw gestorven en nu deed hij zijn best om wat pret te maken, maar dat viel niet mee want hij zag er zoo zwartgallig uit dat de lichtste meiden van hem schrikten. Ik begreep dan ook spoedig dat ik mij deerlijk vergist had met mijn conclusie dat haar verscheiden per slot van rekening op niets anders kon neerkomen dan op een tijdige opruiming. Want met al zijn brani bleek het voor hem een leelijke veeg te zijn en hij kon zich aan 't overdenken van zijn stillen magazijnmeester niet goed onttrekken. Er ging ten minste geen bezoek voorbij of hij was haar op een of andere manier in zijn conversatie indachtig. Zoo lang ik bij hem in de leer was geweest had hij haar nooit bij name genoemd, terwijl hij nu geregeld aan Martha refereerde als was ik aandeelhouder in dat mensch. Hij scheen niet meer te weten dat ik in al die tijd geen tien maal een glimp van haar had gezien want zij kwam slechts beneden als de

meid afwezig was en zij dus in eigen persoon het Museum van Inlandsche en Uitheemsche voortbrengselen betreden moest om er eenig huishoudelijk reservestuk of nieuwen mondvoorraad aan ingemaakte levensmiddelen op te doen. Nu echter, als was zij mijn tante geweest, wees hij er mij plotseling op dat een of ander voorbijlopend wif in haar geheel, of in eenig onderdeel of kleedingstuk, op Martha geleek. Zelfs een paraplu, die in de vitrine van een lijmbaren winkel stond, werd door hem bevonden gemonteerd te zijn met dezelfde beenen kruk als die zij bij een van haar laatste verjaardagen van hem cadeau had gekregen. Het gebeurde wel eens dat wij samen dineerden, want de eenzaamheid scheen hem zwaar te wegen, en alsof zij mee aan tafel zat ging hij dan opeens in de spijskaart eenig gerecht opzoeken waar Martha op verlekerd was geweest. Aan zijn horlogeketting bengelde een gouden snuisterij die ik hem vroeger niet had gekend en waarvan hij mij op een avond toevertrouwde dat het gemaakt was uit een broche die jarenlang op haren boezem gezeten had.

Zonder confirmatie te durven vragen begon ik te denken dat hij Martha had doen balsemen, zooals zij zelf indertijd met hare zuster had laten doen, want ik vond dat hij een verdacht belang stelde in de mummies van 't museum voor Egyptologie. In ieder geval ontbrak het haar niet aan kronen want tot drie maal toe had hij er in mijn bijzijn nieuwe gekocht die hem onder 't voorbijgaan in etalages waren opgevallen.

Hij gaf mij den raad geen verduurzaamde eetwaren meer in betaling te aanvaarden tenzij ik kans zag ze voort te verkoopen, want nu de wetenschap van een gebrek aan vitamines begon te spreken vreesde hij dat Martha te veel op de blikken van 't museum geteerd had. Soms bleef hij in gedachten voor de vitrine van een reisbureau staan waar de Jungfrau uitdagend haar wit gezicht vertoonde, want veertig jaar lang had hij haar een reisje naar den Rijn beloofd en nu was het te laat.

— Met al die zaken vindt een mensch de tijd niet, foeterde hij. Ik geloof trouwens dat de Rijn overdreven wordt.

— De Rijn was niets voor haar, probeerde ik te troosten. Zeer vermoeiend. Eigenlijk een rivier van niks waar u heusch niet over tobben moet.

Maar vooral speet het hem, dat hij haar niet vaker had meegenomen naar de bioscoop, want kort voor haar dood had zij toegegeven dat zij er dol op was.

— Tekortkomingen schijnen pas achteraf naar voren te treden, constateerde hij.

— Dat kan best, stemde ik in, zooals ik gewoonlijk deed.

En zoo was ik met mijn rouwenden drijver op een onzaligen voormiddag toevallig in een zijstraat van de Chaussée d'Anvers terecht gekomen, niet ver van de rue de Flandre waar Lauwereyssen en dikke Jeanne zaken deden. De groentenmarkt was in vollen gang. Er stonden tallooze handkarretjes, ieder met een schreeuwend wijf en op het trottoir verdrongen zich de koopsters alsof er voor allen niet genoeg zou zijn. Op een hoek werd een nieuwbouw opgetrokken die al tot zeven hoog gevorderd was en den in-

druk maakte van iets dat spoedig de moeite waard zou zijn.

Niet zoodra had mijn makker dat complex in wording bemerkt of hij stond en deed een paar stappen achteruit om een beter zicht op den nieuwen gevel te krijgen. Terwijl ik even terzijde ging om een man door te laten die met een matras op het hoofd door de menigte laveerde, hoorde ik een kreet en een geluid van vallend hout, als bij een kegelspel. En toen de matras voorbij was zag ik Boorman tusschen twee handkarren liggen. Onder hem lag een zwaarlijvige vrouw en wat verder een zwarte houten kruk met rood fluweelen armkussen, diverse groenten en een gekantelde boodschappenmand. Een paar trekhonden, die zeker geslapen hadden, gingen als bezetenen te keer en dat eene groentenwif was zoo geschrikt dat zij even haar mond hield. Ik waagde mij tusschen de karren door, stopte de verspreide groenten weer in 't mandje en raapte de kruk op. Boorman was intusschen opgestaan en probeerde 't mensch dat zijn val gebroken had galant weer op de been te helpen. Dat ging

echter zoo maar niet. Zij sloeg wanhopig hare beenen uit als bij een eerste zwem-oefening op 't droge en weer hoorde ik dat kloppen als van een spaak op de keien. En opeens bemerkte ik dat zij een houten been had. Ik zette dadelijk hare kruk tegen een kar, pakte haar stevig onder de oksels beet en met ons beiden kregen wij haar eindelijk in vertikalen stand.

— Steek er die salade nog bij, raadde de groentenvrouw die bijna meege-sleurd was. Zij wees mij met de kin een groene krop aan die terzijde was gerold en begon daarop weer te brullen.

Het zware mensch onder Boorman scheen zich gelukkig niet erg bezeerd te hebben. Ik stofte haar kleed wat af, gaf haar de kruk in de eene en het mandje in de andere hand en nam even mijn hoed af.

— Het spijt mij vreeselijk, dame, zei Boorman onthutst. Ik moet uitgegleden zijn en ik hoop dan ook dat u 't mij vergeeft. Kan ik u soms met iets van dienst zijn? Taxi of zoo?

De krukkenvrouw, die nu weer stevig stond, keek Boorman zwijgend aan.

— *Dit* vergeef ik u zeker, mijnheer Boorman, klonk het eindelijk, want hier hebt u geen schuld aan. Maar dat u mij voor mijn naamlooze vennootschap slechts woorden geleverd hebt in plaats van kapitaal, dat is iets anders. Mij verder van dienst zijn? Jawel, met ruimbaan te maken, lachte zij bitter.

En zonder op antwoord te wachten stak zij tusschen twee karretjes door en geraakte het trottoir op. Zij zwenkte daar stampend, stond nog even stil en verwijderde zich dan als een boot op een gunstige deining.

Boorman was rood en dan zeer bleek geworden. Hij keek haar na tot zij uit het zicht was.

— Dat moest er nog bijkomen, mompelde hij, zeker bedoelend dat Martha op zich zelf hem al zwaar genoeg woog.

— Zij is het kwijt, zei ik. De wonderzalf van Averbode heeft dus niet mogen baten.

Maar mijn opmerking, die toch volkomen in zijn stijl was, vond bij Boorman niet den minsten weerklank. Hij sloeg de eerste de beste straat in, liep door als in

een droom zonder acht te slaan op naamplaten of winkels en nam spoedig afscheid. En reeds op dat moment werd ik onbestemd gewaar dat mijn directeurschap op zijn grondvesten sidderde.

HET BEEN

Hij bleef ditmaal geen maand weg, zooals hij gewoon was, maar reeds na een dag of veertien kwam hij mij opzoeken. „Om wat te praten”, luidde zijn briefkaart. Ik verwachtte mij dan ook aan een ode op Martha gevolgd door een rondblik over onze hoofdstad en hare jongst opgeschoten paddestoelen waar misschien iets uit te persen viel, maar Boorman scheen nog slechts belang te stellen in dat mensch. Het kwam mij voor dat hij met een of anderen draad aan haar vastzat en zich met zijn gespartel steeds meer verstrikte, wat hij zich ook aanstelde alsof hij er luchtig overheen liep.

— Ja, Laarmans, zij is het kwijt, erkende hij, mijn constatacie van voor twee weken nu pas beamend. En ik had de indruk dat hij al die tijd met dat been rondgelopen had en slechts gekomen

was om er zich eindelijk van te ontlasten, door het af tewentelen op mijn eigen schoft.

— Zou er eenig verband kunnen bestaan tusschen onze honderdduizend exemplaren en het verlies van dat lid? vroeg hij opeens. Meteen kreeg hij een kleur en begon te gichelen.

Ik voelde dat zijn lachen niets met pret te maken had, maar begreep tevens dat hij zulk een vraag met niets anders begeleiden kòn, zoolang hem de moed ontbrak er openlijk voor uit te komen dat die monsterachtige mogelijkheid werkelijk vorm begon aan te nemen in zijn geest. Er scheelde iets aan die man, dat was zeker. Hij wilde ergens heen en zocht zijn weg.

Ik begon maar vast met groote oogen op te zetten.

— Maar mijnheer Boorman, stelde ik hem gerust zooals ik met den Rijn had gedaan. Er kan tusschen die voorwerpen immers niet meer verband bestaan dan bij voorbeeld tusschen de periodieke wisselingen van onze ministeries en de even periodieke aardbevingen in Peru,

om nu maar iets te noemen. Hoe komt u in Godsnaam op dat idee? En op mijn beurt ging ik zoo joviaal mogelijk aan 't schateren, waarna wij nog een tijdlang tegenover elkander zaten te grijnzen, zonder dat een van ons beiden een open kijk durfde geven op zijn hart.

Toen hij weer sprak bleek dat been niet in 't minst voor ons gegrinnik geweken te zijn.

— Natuurlijk niet, natuurlijk niet. Dat is volkomen onmogelijk, zooals je zegt. Hoe zou zoo iets ook kunnen? Sedert ons bezoek aan die verwenschte markt heb ik mij 's nachts alleen maar afgevraagd of het mogelijk zou zijn dat zij 't nog hebben zou als zij niet had moeten betalen en zij met dat geld een bekwamen dokter bekostigd had in plaats van het maandelijks aan mij af te dragen. Meer niet, begrijp je? En tevens of de naamlooze vennootschap, die wij niet gevormd hebben, haar niet de rust zou hebben verschaft die hare wond had kunnen heelen. Maar het is gewoon onzin. Onzin en niets anders. En weer lachte hij, maar minder gedecideerd.

Zijn gebruik van „wij” stond mij geweldig tegen, want het was een eerste poging om mij te belasten met dat ding, waarvan ik niets, maar dan ook niets, wilde overnemen. Want ik kende Boorman en wist dat hij mij te sterk was. Indien ik één atoom aanvaardde zou hij weldra volkomen gelouterd en ik met alles beladen zijn.

Mijn repliek bleef dan ook niet uit. Ik frischte eerst en vooral zijn geheugen op met een nauwkeurig relaas van mijn vergeefsche poging om haar de zevende en laatste termijn als geschenk te doen aannemen en riep dan de schimmen op van al de elementen die hem toen dienstig waren geweest, zooals de God waarop hij haar bevolen had te bouwen om genezing te verwerven, het Departement van Nijverheid dat in zak en asch zat wegens den toestand van het smidsvak in Brussel, de kluifjes welke de lezers, die er nooit zouden zijn, voor haar ruige beschermelingen dienden mede te brengen, de decoratie van haar broer die hij boven uit de la had doen halen en eindelijk de naamlooze vennootschap die hij zoo

prachtig in elkaar had geflanst dat zij dadelijk beslag op hem had gelegd als commissaris. Terwijl ik betoogde zag ik alles zoo duidelijk terug als was het daags tevoren gebeurd en ik raketde dan ook een voor een de nietigste details weer op tot er van heel dat been geen vlekje meer op mijn jas zat. En toen hij even deed alsof hij zich het geval niet zoo precies meer herinnerde en er aan scheen te twijfelen of alles zich werkelijk zoo voorgedaan had, toen sloeg ik dadelijk voor smid en zuster in hun hol te gaan opzoeken om beider getuigenis in te roepen. Nog nooit, bij mijn weten, had ik tegenover Boorman van zooveel wilskracht en voortvarendheid blijk gegeven. Ik pleitte waarachtig alsof ik met het lamme geval zelf iets te maken had.

— Dat is toch de juiste toedracht geweest, niet waar mijnheer Boorman? vroeg ik eindelijk, want het was mij niet voldoende meer dat hij het been weer in handen had, hij moest nu ook nog erkennen dat het wel degelijk bij hem, en bij hem alleen, thuis hoorde. Hoe hij het kwijt moest raken, dat was zijn zaak,

maar ik wiesch alvast mijn handen in onschuld.

— Zeker, gaf hij eindelijk schoorvoetend toe, zoo en niet anders is het gebeurd, ik zie het nu ook. Je hebt toen je best gedaan, Laarmans. Vrees dan ook niet dat ik nog probeeren zal een deel aan je over te maken, want dat zou niets anders zijn dan zelfbedrog. Of het immers om het geheel gaat of slechts om de helft, de opruimingswerken blijven dezelfde. Ik zal het dus verder alleen trachten uit te vechten want het beneemt mij 't zicht op mijn vrouw.

Hij stak mij langzaam een hand toe die ik dankbaar drukte en zooals hij daar belast en beladen voor mij stond moest ik mij waarlijk geweld aandoen.

S. O. S.

Bij al zijn volgende bezoeken bracht hij het mee en tegen Martha bleek het inderdaad een afdoend serum te bevatten want ik hoorde nu veel minder van haar. Het been absorbeerde hem volkomen en het had er den schijn van alsof hij besloten was die reis naar den Rijn en al de bioscoopvoorstellingen die Martha had moeten missen, aan moeder Lauwereyssen goed te maken.

In den beginne deed hij zijn best om het telkens een tijdlang aan mijn aandacht te onttrekken, zooals iemand een beschamende kwaal verbergt, maar spoedig kwam een teen te voorschijn die het aanmeldde en hij voelde zich pas op zijn geliefkoosd terrein als het vóór ons op tafel lag. Een echte bevlieging voor chirurgie. Na een tijd verheelde hij niets meer en ten slotte voerde hij het als een vlag in top. En ik werd gewaar dat hij mij

dankbaar was omdat ik zoo geduldig bleef luisteren naar zijn eentonig en onsmakelijk lijfstuk. Eigenaardig genoeg, maar het kwam mij voor dat ik stilaan behagen begon te scheppen in het onderwerp, als bleef er ook tusschen dat taaie ding en mij eenig verband, zelfs na zijn belofte dat hij het haar zonder mijn hulp weer zou probeeren aan te naaien. Ik diende in ieder geval op mijn hoede te blijven om ieder nieuw voorstel tot verdeeling dadelijk af te stooten en het was dus raadzaam niet te laten blijken dat ik in zijn strijd eenig persoonlijk belang stelde. Medegevoel en desnoods bijstand kon hij bij de vleet van mij krijgen zoolang hij maar niet probeerde mij in zijn afrekening te betrekken. Maar ik moet eerlijk zeggen dat hij dat nooit meer gedaan heeft en van toen af zonder mijn hulp slag heeft geleverd tegen die schim, mij verder nog slechts gebruikend als heraut bij zijn tornooi. Een paar maal heb ik mijzelf betrapt eraan te denken als aan „onzen” tegenstander, maar telkens heb ik dat walgelijk voornaamwoord dadelijk den kop ingedrukt.

— Of je 't nu belachelijk vindt of niet, Laarmans, maar ik zou iemand willen raadplegen, vertrouwde hij mij toe nadat het tot hem was doorgedrongen dat hij ronddraaide als in een cirkus, want ik moet erkennen dat ik geen uitweg zie. Ik, die nooit last van die dingen heb gehad, ben gisteren ontwaakt met vreeselijke hoofdpijn en later op den dag heb ik diarrhee gehad. Er dient iets gedaan, want het slurpt al mijn werkkraft op. Haar excuses aanbieden? Maar wat helpt zoo'n pleister op een houten been? Nog meer woorden, zou dat monster zeggen. Trouwens, wie excuseert zich nu in 's hemelsnaam omdat hij met iemand een zaak heeft gedaan? Dan had ik indertijd net zoo goed mijn vrouw excuses kunnen aanbieden omdat ik met haar getrouwd ben. Je begrijpt mij toch?

Was er iets in mij dat hem den indruk gaf dat ik niet eens luisterde, dat ik dus niet méér belang stelde in zijn worsteling dan in de momenteele politiek van Portugal? Onze zaak, ik bedoel de zijne, interesseerde mij helaas maar al te zeer, doch mijn blik moest afgedwaald zijn

omdat ik op zoek was naar een oplossing die hem bevredigen kon. Ik gaf hem dan ook de verzekering dat ik hem volkomen begrepen had en om te bewijzen dat ik zijn uiteenzetting aandachtig had gevolgd herhaalde ik heel zijn laatste tirade, bijna zonder één variant.

Hij bedankte mij in allen ernst en vroeg of ik niemand kende die voor raadpleging in aanmerking kwam.

Ik overzag bereidwillig mijn stofferige levensbaan, doch ontmoette slechts figuren van tweede en derde gehalte, die alleen maar zouden staan gapen bij 't verhaal van dat potsierlijk mensch dat Boorman op hare kosten in een half dozijn plastische poses gefotografeerd had om haar dan van haar eigen persoon honderduizend reproducties op te solferen. Mijn knapste vrienden waren meestal in den loop der jaren door een wisselwerking van eerelinten en knevelarij tot zooveel huisjesslakken vergroeid die zich over dat been zeker niet zouden durven uitspreken en misschien wel een kruis zouden slaan. Ja, die eene man met zijn baard, waar wij jaren geleden met ons

allen tijdens den verkiezingsstrijd jubelend achteraan gestapt hadden, daar zat wel een schrandere geest in. Maar de passaat had hem voortgeblazen tot hij geheel uit het zicht en voor mij volkomen onbereikbaar was. En eigenlijk was ook die er de man niet naar om belang te stellen in een been waar geen kapitaal achter zat. Terwijl ik zocht, zonder veel hoop maar veeleer om Boorman niet te ontstemmen, viel mijn oog op een oud familieportret dat ik op mijn kantoor had gehangen omdat de lijst nog al decoratief was. Het stelde een feestelijke bende voor zooals die het huwelijk van een van mijn nichten had meegevierd en onder hen was een zeer sympathieke halve neef die plotseling pastoor geworden was in plaats van tenor en mij de geschikte man scheen te zijn. Ik stelde hem dan ook dadelijk aan Boorman voor.

— Wat denkt u van dezen? vroeg ik. Het is een pastoor, maar ik heb niets anders.

— Dat hindert niet, zei Boorman die 't portret geen blik waardig keurde, integendeel, beter dan eenig andere vakman want ons geval..

— Pardon, zei ik.

— Nu ja, *mijn* geval dan heeft wel niets te maken met bedreven zonden, want mijn transactie was van een commercieel standpunt even onberispelijk als 't goochelen van Weinstein met den pelsmantel van die mosselvrouw, maar dat neemt niet weg dat zoo iemand door 't voortdurende biecht hooren, telkens gevolgd door het voorschrijven van een passende medicijn, een soort man van de praktijk kan geworden zijn die misschien wel een wenk kan geven. Hij dient gewogen, want de eene pastoor is de andere niet. Vraag hem maar eens of hij ons ontvangen kan. Brengt het geen baat, schaden zal het niet.

Ik schreef dadelijk een brief. Eerst wat excuses van diversen aard, dan een gepaste vraag naar zijn gezondheid die mij toch zoo weinig interesseerde, dan een enkel woord over een paar familieleden die ik wist dat in zijn smaak vielen en ten slotte verpakte ik Boorman's verzoek in een eenvoudig postscriptum. En per keerende post kreeg ik bericht dat hij ons den volgenden Zondag verwachtte.

JAN

Hij is dan een eerste maal aan ons verschenen in zijn zitkamer, achter een tafel die één schittering was van damast en kristal, vier glazen voor ieder. Een tafel als voor een laatste avondmaal. Hij was doende flesschen te ontkurken en zoo verdiept in zijn sacerdotale toebereidselen dat wij hem al een tijd van uit het deurgat stonden aan te kijken zonder dat hij ons gewaar werd.

— Hier kerel, siste hij tegen een kurk die slechts langzaam toegaf.

— Trekken maar, neef, moedigde ik hem aan en toen keek hij op.

Hij zette zijn flesch behoedzaam op de tafel en kwam dan geestdriftig naar ons toe, met uitgestoken handen. Ik had nooit durven vermoeden dat een bezoek van mij iemand zóóveel genoeg kon doen. Hij moest zeker iets met mij voor hebben.

— Welkom, adderengebroad, want ik vermoed, Frans, dat je kameraad van 't zelfde slag is als jij. Soort zoekt soort, zeg ik. Komt binnen en gaat zitten. Jij, Frans, bent haast niet meer te herkennen. Waar is je baard gebleven, jongen? Je ziet er anders keurig uit, van buiten tenminste. Maar hoe zit het daar binnen, kerel? Hij keek mij in de oogen en richtte een wijsvinger op mijn borst.

— Ik vertrouw je geen sikkepit, Frans. Eerlijk gezegd heb ik je nooit vertrouwd en het valt mij nog mee dat je al die jaren op vrije voeten geloopen hebt. Maar dat blijft niet duren, dat zal je zien. En mijnheer dinges....

— Boorman, zei mijn makker.

— Best. En mijnheer Boorman ziet er nog ijselijker uit. Lieve hemel, wat een kop. Om van te schrikken. En misschien nog wel je mooiste vriend. Een gevaarlijk span, zeg ik. Het zal mij benieuwen wat jullie hebben uitgehaald. Maar het is wijs mij te komen spreken voor dat je ingerekend bent. Willen jullie nu eens dadelijk gaan zitten? Mooi zoo. Marie! Chester en Gruyère!

En hij riep niet in de woestijn, want dadelijk werd het gevraagde binnengebracht.

— Waarde neef, begon ik toen de kaas op tafel stond, mijnheer Boorman en ik

— Niets te waarde neven. Jan, net als vroeger, of ik zet jullie aan de deur en drink alles alleen op. Hier zijn sigaren. Deze zijn licht en die zijn zwaar, zooals het hoort. En dit is niet minder dan Sauternes 1911. Zullen wij daarmee beginnen? Vooruit dan maar. En hij schonk de glazen vol.

Ik noemde hem nu bij zijn naam en verzocht hem te luisteren, maar hij verklaarde dat hij pas luisteren zou als hij er zin in kreeg. En ik was een groote nul. En die kop van mijn vriend, neen, daar vond hij geen woorden voor. Eerlijk gezegd, mijnheer Boorman, iets om van dichtbij te bekijken. Hijzelf had de tijd. De kapelaan zou voor de biechtelingen zorgen en voor de berechting van mevrouw Delacroix die opgeleefd was en naar de olie verlangde. Ik had die gekend, beweerde hij. En hij was voor niemand

te spreken. Wij moesten dat straks maar vertellen, bij 't scheiden van de markt, want hij wist dat zoo'n belijdenis met een nuchtere maag al te pijnlijk is en dat het mooiste dan dikwijls blijft opzitten. Bij de biecht had hij een paar klanten die pas kwamen nadat zij flink geborreeld hadden, vooral wanneer zij met een zwaar pak liepen.

— Deze is Lagrange 1906, lichtte hij toe, die Château Latour 1904 en daar op het buffet staat een flesch Chambertin die ik van mijn vader heb geërfd. Vooruit maar. En zoo ging hij door als een waterval, zonder ons een kans te geven voor die Chambertin aangesproken was. Maar toen hij zag dat wij eindelijk warm liepen gaf de orkestmeester ons plotse-ling een wenk, na de kamerdeur op slot te hebben gedraaid als verwachtte hij zich aan de beschrijving van een moordpartij.

Boorman bracht nu een volledig ver-slag uit van zijn wedervaren met dat mensch. Hij ving aan met een knappe uiteenzetting over 't raderwerk van ons Wereldtijdschrift, waarna hij onze be-zoeken aan die smederij vertelde, maar

zonder Lauwereyssen bij name te noemen. Hij haalde er Piepers bij, het diploma, de jongens met hun spierballen, de smid met zijn zwarten jas die in aticulo mortis een laatsten stap had gedaan, dat advocaatje met zijn notaboek en zijn mooie naamkaartjes, de levering bij 't krieken van den dag en eindelijk het incasseeren. Kortom, hij bespaarde mij niets en ik zat dan ook met een strak gezicht naar den grond te kijken als moest ik mij inspannen om die geschiedenis, die mij volkomen onbekend was, behoorlijk te kunnen volgen. Het ging vlot, en ik ondervond nu dat die wijn het opbiechten werkelijk bevorderde.

Jan luisterde aandachtig, zonder te onderbreken, maar toen Boorman het teekenen van het bonnetje losliet hoorde ik hem toch langzaam „honderdduizend” nafluisteren, als vond hij het veel.

— Een merkwaardige geschiedenis, concludeerde hij hoofdschuddend. Wie heeft ooit zoo iets gehoord? Maar ik zie nog steeds niet in hoe ik u van dienst kan zijn, noch dat u eenige raadgeving zoudt kunnen gebruiken.

— Nog een beetje geduld, verzocht Boorman, want dit is slechts het eerste bedrijf. Het slot speelt vijf jaar later op een groentenmarkt. En hij vertelde wat ons overkomen was met de krukkenvrouw en van de poppenkast met dat been dat geen duimbreed wilde wijken.

— En nu zal het mij benieuwen of er uit u iets loskomt dat bruikbaar is, besloot hij en dronk zijn wijn op.

Jan zat ons een tijdlang aan te staren. Zijn sigaar was uitgegaan. Eindelijk wendde hij zich tot mij.

— En jij, ellendeling, heb jij er dan heelemaal geen hinder van? Neen, voor jou is het koninkrijk der hemelen een permanente bioscoop waar je wel in komt en jij slaapt intusschen gerust, als een zwijn dat je bent. Zit daar niet als een Petrus die dezen man niet kent. Mijnheer Boorman, ik maak u mijn compliment. Ik had u bij 't binnenkomen onderschat maar vind het nu des te merkwaardiger dat u een gewetenszaak hebt gemaakt van een kwestie waarin niemand u iets verwijten mag, ook die klant niet, omdat de God van den handel met vlammend

zwaard aan uw zijde staat. U mocht wel een lofzang aanheffen, want ik geloof dat u een licht is opgegaan. Beter laat dan nooit. Wat nu het geven van raad betreft ben ik van meening dat er slechts één middel is om u te bevrijden uit den greep van dat been. Het gaat over ongeveer veertien duizend frank zegt u? Zou het een groote opoffering voor u zijn haar dat geld terug te geven, althans het deel ervan dat uw baat vertegenwoordigt? Wèl een opoffering en toch géén opoffering niet waar? Wij kennen dat. Welnu, als Boorman die zure appel doorbijt dan is Boorman genezen. Maar Frans zal branden. Gentlemen, the King. Op de deemstering van dat been.

— Zijn vrouw is pas gestorven, fluissterde ik mijn neef in 't oor om nog meer sympathie op te wekken.

DE CREDITNOTA

— Ik wist van die uitkomst, zei Boorman, maar ik ben meegegaan omdat je niet kon weten of iemand die Latijn kent en al de bezweringsformulieren van den godsdienst, soms niet over een ander middel beschikte om duivelen uit te werpen, zooals de baas en zijn discipelen indertijd geregeld deden. Maar dat schijnt helaas het geval niet te wezen. Met dat al is het een flinke kerel en als het dan toch niet anders gaat, vooruit dan maar. Wij zullen haar het geld Maandag gaan brengen, want geld kom ik gelukkig niet te kort.

Ik deed hem opmerken dat ik er wel is waar geen enkel bezwaar tegen had, want principieel was dat een prettige boodschap, maar ik was er niet zoo héél zeker van dat zij het zonder slag of stoot zou aanvaarden. En ik herinnerde hem

nogmaals aan mijn vergeefsche poging om haar het bedrag van den zevenden termijn in handen te spelen.

— Maar 't volle bedrag is nog iets heel anders dan één enkele termijn, meende Boorman. Of wordt soms bij redelijke wezens een hoogmoed gevonden die niet buigt, een geweten dat niet uitgewogen kan worden? Wij zijn toch beschaafd? Het eene biedt weerstand tot drie nullen, het andere tot vier of vijf, een enkel tot zes, want het is slechts een kwestie van stand en milieu, maar als je blijft pompen barst eindelijk het omhulsel en slaat de schaal door aan den kant van 't goud. Jij hebt toch óók van dat kalf gehoord? Zit zij niet met die broer zooals een ander met vrouw en kinderen? En moet niet ieder die een kans krijgt af en toe een extraatje mee naar huis brengen, niet zorgen voor zijn ouden dag? Zou men zich anders niet blootstellen aan de bitterste verwijten van zijn nabestaanden? Neem een minister, om nu maar iets te noemen, of een andere die op een gunstige plek is opgesteld. Als zijn vrouw hem in bed de biecht afneemt

is het dan vooral niet om te weten of zich in den loop van den dag geen menschen hebben aangeboden die wat bij hadden, nieuwe menschen waar zij nog niet van gehoord had en die even onder de loupe moeten? Niet alleen om zijn bijverdiensten wat te controleeren maar tevens om hem moed in te spreken, hem te remmen, aan te porren en met goeden raad ter zijde te staan. Zou hij het dan tegenover zichzelf kunnen verantwoorden indien hij aan zijn klanten langer dan redelijk weerstand bood? Een verstandig man geeft toe zoodra hij voelt dat de ander werkelijk den bodem van zijn beurs heeft bereikt en niet dieper kan. Dan maakt hij zich op als de bliksem en legt het hoofd van den staat iets ter onderteekening voor, geeft een monopolie, keurt iets dadelijk goed, zet een grooten mond op, waarschuwt je tijdig en laat een ander stikken in zijn onschuld, apostilleert, postdateert of antidateert, maakt een document zoek of treedt af als dat helpen kan en de inzet de moeite waard is.

Je moet er trouwens niet min over denken, want zij hebben het dikwijls

hard. Tegenover Departementen die kunnen rendeeren, als Koloniën of Oorlog, staat bij voorbeeld Onderwijs waar wel niets te krijgen zal zijn behalve misschien een kleinigheid op het bouwen van een scholencomplex. En dat gaat dan meestal nog naar ondergeschikten. En verder wat beleefde groeten van menschen die door je toedoen benoemd zijn. Bovendien geeft het incasseeren veel kommer, terwijl ik het haar thuis breng. Zulke lui toch krijgen hun aandeel meestal niet eens direkt in geld, want dat brengt bezwaren mee voor den gever die toch niet met een heele baal biljetten op den rug over die man zijn drempel kan komen zoo als een smokkelaar de grens over gaat. En 't natellen zou onbetamelijk zijn. Overschrijven is ook gevaarlijk, want over een andermans boekhouding heb je geen zeggenschap. Je krijgt haar niet kapot en zij blijft je bedreigen tot je laatsten dag, zoodat zelfs de grootste heeren bij momenten schichtig zijn en fluisteren. Neen, dat hoort gedaan met eenige transactie die geen spoor nalaat, op de rekening van een handlanger, door 't over-

doen van aandeelen tegen den ouden prijs, daags voor dat de waarde verdubbelt, door 't aankopen, tegen een massaal bedrag, van een paar weilanden waarvan de koper vooruit weet dat hij er niets mee beginnen kan, door het opblazen van een groepeerling met het doel de vette posten opnieuw te verdeelen. En toch heb ik zoo'n man eens een meerschuimen pijp weten accepteren, als een gewone douanier, wat wel bewijst dat men soms te veel geeft. Zij die daar telkens een mouw weten aan te passen, dat zijn je lui die de wereld regeeren. En waarom zou ook dat mensch van ons niet veranderd zijn terwijl toch de jaren iedereen wijs maken? Zij zag er op de markt niet uit als een die te veel heeft, want haar schoen was niet van de nieuwste. En waar onze grootste mannen hun best doen zou zij weigeren te nuttigen en liever de beest spelen als die burgemeester van Cork die zich koppig liet dood gaan van honger? Zulke gekken loopen er weinig.

Maar wat Boorman ook probeerde mij te overreden, ik bleef halsstarrig bij mijn

meening dat het niet gaan zou of er moest iets gevonden worden dat aan zijn terugbetaling het karakter van een aalmoes volkomen ontnemen zou. Want ik behoefde slechts even te denken aan mijn laatste bezoek om 't schudden van haar hoofd terug te zien en hare verkillende uitspraak weer te hooren „dat zij van mijnheer Boorman geen cadeau aannemen kon”.

Hij dacht nu intens.

— Nu, zoo moeilijk is dat niet, verklaarde hij eindelijk. Ik heb mij eenvoudig vergist toen ik die factuur gemaakt heb. Wij kregen immers onze instructies van de United States General Press Corporation, of hoe heb ik die fictie toen gedoopt? Welnu, die menschen uit Chicago hebben in hun telegram een nul te veel gezet en daarmee is de zaak geklonken. En die Amerikaanse accountants hebben dat nu pas gemerkt. Wel wat laat, maar beter laat dan nooit zooals uw neef Jan gezegd heeft. Wij moeten echter spoed maken want het vijfde jaar loopt al en in handelszaken treedt dan verjaring in. Alleen zal het

mooie verloren gaan want zij zal nooit weten dat ik uit vrijen wil van dat geld gescheiden ben. Maar als het dan toch niet anders gaat ben ik voor eenmaal bereid alle ijdelheid van mij af te zetten, want dat been moet er onder. Het wordt dus een heel nieuwe berekening en wij zullen dan ook een nieuwe factuur moeten maken of liever een creditnota, iets op zijn Amerikaansch, een of ander papier met zooveel stempels dat het haar voor de oogen schemert. Krijg even de copie van onze factuur.

Ik ging lijdzaam aan 't zoeken in een brievenknip van vijf jaar terug en stelde hem spoedig het gevraagde ter hand.

— Je tijpt dus een nieuw stuk als volgt, ditmaal in 't Engelsch. Honderdduizend exemplaren tegen één centime per exemplaar, dat wordt duizend frank in plaats van tien duizend, of beter gezegd in plaats van negen duizend vijf honderd, want ik zie nu dat ik haar een korting van vijf per cent gegeven heb, maar die krijgt zij ditmaal niet, want het prijsverschil is nu al abnormaal. Als wij 't bedrag van de clichés nu ongerept laten, want

het zou verdacht zijn indien alles foutief was, dan staan wij voor een totaal van drie duizend twee honderd zestig tegen elf duizend zeven honderd zestig, zijnde voor haar een batig saldo van acht duizend vijf honderd die ik haar in mooie biljetten onder den neus houd. Geparfumeerde biljetten, als dat helpen kan. Voorzie jij nu nog steeds de mogelijkheid dat het mensch met die boodschappenmand zou weigeren te slikken? 't Is toch geen levertraan zou ik denken? Kom, kom, dat gaat er in als klokspijs. En Maandag gaat het heen naar de stratosfeer, dat zal je zien, of ik heet geen Boorman. Zorg dat je behoorlijk geschoren bent, en dan je donkere das, want nog steeds draagt je voorkomen niet altijd den stempel van onberispelijkheid die voor een man van zaken even gewichtig is als de verpakking voor een produkt. Je hebt soms iets van een intellectueel of zoo en dat maakt de menschen achterdochtig. En je draagt je lintje, dat er geen is, alsof het met weezin was. Je bent immers in 't vak, is 't waar of niet?

BIJ DIKKE JEANNE

Ik werd dus uitgerust met de creditnota en de negen biljetten, acht van duizend en een van vijf honderd frank, die in een open enveloppe zaten om ze direkt te kunnen krijgen.

— Ik zal een korte toespraak houden om haar voor te bereiden want onze geestverschijning en 't zicht van dat geld konden haar wel eens doen schrikken. En haar hart moet niet van de sterkste zijn, anders was zij heel gebleven. En op een teeken van mij leg je nota en poen op die schrijftafel van haar, als zij die nog heeft. De bankjes naast elkaar, dan lijkt het nog meer dan het eigenlijk is. Het wordt een van hare mooiste dagen en die broodregen in de woestijn haalt er niet bij. En nu op weg.

Spoedig bereikten wij de eerste huizen van de rue de Flandre en even later het

café van dikke Jeanne, waar nu een zwaar gepoederde lichtblonde vrouw op jaren voor 't venster zat te breien. Aan de overkant gaapte de gang die naar de smederij voerde.

Ik maakte een beweging in de richting van 't mensch en vroeg of wij niet goed zouden doen daar eerst even aan te loopen. Zij betrok toch een permanente wacht vlak tegenover de eenige toegang tot de smederij en ik herinnerde mij dat de zwarte jongens indertijd onder de beste klanten van haar voorgangster konden gerekend worden en dat hun daar een riem onder 't hart gestoken werd telkens als zij aan 't staken of opnieuw aan 't werk wilden gaan. Zij moest dus op de hoogte zijn van het nieuwste op het gebied van de liftenfabricatie en je kon nooit weten of zij ons niet eenige inlichting geven kon die ons dienstig zou kunnen zijn. Want hoe puik wij ook uitgerust waren, hoe zwaar de mokerslag van die negen biljetten ook aankomen zou, ik kon nog steeds het absolute vertrouwen van Boorman niet volkomen deelen.

Nog voor deze toegestemd had wist zij

al wat wij van plan waren, want zij legde haar breiwerk neer, dofte met beide handen haren vlassigen raagbol op en ging post vatten achter de schenkbank.

Ik bestelde drie glazen port en om te bewijzen dat wij deel maakten van de oude cliënteele vroeg ik hoe lang Jeanne al uit de zaak was.

— Welke Jeanne, vriendje? En zij kwam belangstellend naast ons zitten.

— Zwart, verklaarde ik. En dik. En vijf jaar terug.

Zij heette Jeanne en woonde hier al twaalf jaar. Of wij soms hare papieren wilden zien? Vijf jaar geleden wás zij zwart, maar dat was uit de mode. En of zij toen dik was? Zij stond op, kreeg een portret uit een sacoché en toonde ons dikke Jeanne in al de weelde die ik had meegemaakt. Zij had al menige weddenschap gewonnen van menschen die niet geloofd hadden dat zij het was. De suiker had haar zoo vermagerd, want zij had maar even drie en twintig gehad. Nu nog slechts tien, dus een kleinigheid. Zulke balken had zij toen. En zij trok hare oogzakken neer tot aan haar neusvleugels.

— Veel te zwaar was ik, concludeerde zij, want ik heb nu nog meer dan genoeg. En de proef op de som zettend duwde zij in hare lenden zoodat het restant van haren boezem weer tijdelijk tot boven in haar korset opwentelde.

Boorman deed de glazen nog eens vullen, zeggend dat zij gerust wat anders gebruiken mocht indien port soms schadelijk was wegens die suiker. Maar zij nam toch maar port omdat zij niets duurders had, verklaarde zij eerlijk, want zij zag dat wij heeren waren. En bovendien had zij genoeg van dieet.

Ik zei dat ik haar weinig veranderd vond en vroeg dan maar dadelijk of de smederij nog marcheerde, waarop zij verklaarde dat het niet veel zaaks meer was. Vroeger bij momenten tot dertig menschen en nu nog drie. Aan nieuwbouw deden zij niet meer sedert de smid gestorven en zijn zuster geopereerd was. Alleen nog wat reparatie ten gerieve van de oude cliënteel. Zij hadden veel tegenslag gehad. Het was anders een bekende zaak geweest want er was eens een beschrijving van opgenomen in de pers, met

talrijke portretten van den smid en zijn zuster en van 't heele personeel. Er stond zelfs een diploma in. Of wij 't soms niet geloofden? Meteen haalde zij een groote vergulde lijst van den muur die zij aan Boorman ter hand stelde en die al onze illustraties bevatte, uit een van onze honderdduizend geknipt en keurig op een groot karton geplakt. Het vormde een symmetrisch ensemble, met in 't midden de groote groep van werklieden onder leiding van den meester-smid. Ongetwijfeld het werk van een vakman. Bovenaan stond met goud gedrukt:

Het Personeel van de Kunstsmederij P. Laureweyssen aan Jeanne Vermeersch.

Zij hadden haar dat prachtstuk op haren verjaardag geschonken. Allemaal jongens die zij gekend had. En of dat klanten waren. Van dezen met zijn wenkbrauwen had zij indertijd gehoord dat er spraak was geweest van het omzetten in een maatschappij of iets van dien aard. Maar op 't laatste oogenblik moet er toen iets aan gehaperd hebben want alles was ten slotte bij het oude gebleven. Voor haar café was die teruggang een groot

verlies geweest. Zij had nu weer gehoord dat mevrouw van plan was de heele boel publiek te verkoopen, maar daar scheen óók weinig gang in te zitten want er werd maar niets aangeplakt. Jeanne mocht anders lijden dat het spoedig gebeuren zou want dan kwam er iets in de plaats waar zij misschien wat aan had. En of ook wij met de smederij wat te maken hadden? Toch geen deurwaarders? vroeg zij met een knipoogje.

Toen er niets meer uit kwam zette Boorman de lijst behoedzaam van zijn schoot alsof het een kind was, betaalde breed en gaf het signaal tot het vertrek.

DE TEGENSTANDER

— Dat bezoek heeft toch tot iets gediend, erkende hij, want wij weten nu dat meester Lauwereyssen overleden is. Anders had ik zeker naar zijn gezondheid geïnformeerd en die vraag had ik bezwaarlijk goed kunnen praten, want van zulk een klant behoor je minstens te weten dat hij dood is. Eigenlijk jammer, want hoe meer iemand ten laste heeft hoe makker hij is, terwijl zij nu alleen staat. Maar als het zoo slap is in hare smederij dan wint ons blauwe negental het zeker, dat is mijn pronostiek.

In de gang nog steeds een paar honden, maar niets bij de troep van vijf jaar terug. De keien waren mossig en werden blijkbaar veel minder beloopt dan vroeger en de poort was in geen jaren geveerd. Na eenig gesukkel draaide zij toch en verleende ons toegang tot de loods die nu

veel ruimer leek omdat die groote stapels hoek- en plaatijzer opgeruimd waren. Bij een draaibank, links tegen de muur, stonden nog drie jongens die opkeken en ja knikten toen zij zagen dat wij den weg kenden naar de technische afdeeling. Wij bleven nog even staan en tuurden door de glazen deur het hok in.

— Daar, fluisterde Boorman en wenkte met de oogen in de richting van een grooten stapel tegen den achterwand. Minstens nog negentig duizend, schatte hij, na de massa vluchtig gekubeerd te hebben. En daarop maakte hij open.

Zij was in ieder geval thuis, want niet zoodra kraste de deur of zij meldde zich aan met het bekende „ik kom dadelijk”. Meteen vernamen wij haar gestamp en opkijkend zagen wij de kruk die boven ons steun zocht op de eerste trede, gevolgd door 't houten en dan door 't andere been. Zij daalde rugwaarts, zooals zij indertijd al deed, maar nu in een maat van drie en in een tempo dat bewees dat zij praktijk had.

— Zie zoo. En nu zwenken. Links! commandeerde zij. En met een flinke

gijp van hare kruk maakte zij front en keek ons aan. Zij opende reeds den mond, maar het gebruikelijke „dag heeren” bleef haar in de keel zitten. Toch vond zij de spraak terug voor dat Boorman zijn voorgenomen speech kon afsteken. En voor mij was het een opluchting eindelijk hare stem te hooren, want dat gaf mij de zekerheid dat zij niet barsten zou.

— Ik heb er voorloopig nog genoeg, mijnheer Boorman, verklaarde zij gedeceerd en strekte de hand uit naar den stapel die wij zoo pas op negentig duizend hadden beraamd.

— Mevrouw, zei Boorman die zich inspannen moest om aan den gang te geraken, wij maken het kort. Ik heb een treurige plicht te vervullen, want tot mijn groot leedwezen zie ik mij gedwongen u acht duizend vijf honderd frank te restitueeren en wel volgens instructies van de United States General Press Corporation waarvan de accountants nu pas ontdekt hebben dat er een fout zat in hun tarief voor extranummers en dat aardige bedrag hebt u dus van mij te goed. Hier is de afrekening en tevens het geld. Mijnheer

Laarmans, als ik u verzoeken mag.

Nauwelijks hoorde ik mijn naam of ik had mijn enveloppe al beet, haalde zijn biljetten te voorschijn en legde ze naast elkander op den rand van hare schrijftafel. Een schouwspel om heiligen in verzoeking te brengen.

— Mijnheer de Mattos, of Laarmans of Lullemans of wat dan ook, siste zij, stop die dingetjes gauw weer in uw boezem. Ik wensch van mijnheer Boorman's geld en van verdere bezoeken van u beiden verschoond te blijven, denkt er om.

Met gloeiend gezicht keek ik Boorman aan.

— Geen kwestie van, verklaarde deze, ik was het schuldig en heb met dat geld niets meer te maken.

Hij was nog niet aan 't eind van zijn zinnetje of zij kwam plotseling op ons afgezeild, zoo dat ik onwillekeurig ruimbaan maakte, want ik vertrouwde haar kruk niet. Zij stuurde tusschen ons door op de deur aan, draaide die op slot, trok den sleutel er af en vormde een nummer aan de telefoon.

— Mijnheer Courtois? vroeg zij met de intonatie van iemand die naar een bekende vraagt. En even later: Het gaat nog al. Een beetje sukkelachtig, dat kan natuurlijk niet anders, of u zoudt mijn kruk moeten overnemen. Beste mijnheer Courtois, zoudt u niet dadelijk een van uw mannetjes naar mijn smederij willen zenden? Ik heb hier twee ongewenschte bezoekers zitten die ik gaarne zou doen verwijderen want ik krijg ze er alleen niet uit. In orde? Dus die zwarte met zijn snor. Dank u. Kom eens inloopen, want er staat hier nog wat lekkers. En daarop ging zij tegen de deur aanleunen.

— Heeren, als u spoed maakt kunt u er nog uit voor die agent hier is, want dat duurt nog wel een paar minuten. Maar eerst dat geld opbergen, niet waar?

Met een blik in mijn richting legde Boorman zich bij het onvermijdelijke neer. En niet zoodra had ik ons blauwe negental van de tafel gegrist of wij werden zwijgend door haar ontslagen. En toen zij de deur achter ons dicht deed moest ik even terugdenken aan de voorspelling van mijn neef Jan. Want met al onze

drukte hadden wij toch even achter slot
gezeten.

Op haren drempel stond Jeanne ons op
te wachten. Hare verroeste dynamo had
blijkbaar na ons heengaan onverhoopt
een vonk verwekt, want van de overkant
riep zij geestdriftig „dag François!” en
wufde ons hartelijk afscheid toe.

VAN KAMP

— Van hier tot Peking geloofst dat niemand, verklaarde Boorman, daar kan je staat op maken, ook zij niet die geloof hechten aan de oude verhalen van kerels die op brandstapels zouden gestorven zijn, liever dan ja te knikken. Die slons misprijst negen reuzenbiljetten, maar loopt de markt af door dik en dun, om uien en sla. Roept het geen wraak voor God dat iemand zoo laag kan vallen? Ik zie echter het waarom niet, wat ik mij ook suf denk. Alleen wordt het mij steeds duidelijker dat zij vies van mij is zooals ik vies ben van snot. Vies van mij en van alles wat door mij is aangeraakt. Zij vindt mij niet kauscher. Maar dat zij het laatste woord niet krijgt daar kan zij op steunen als op hare kruk. Ik had nooit moeten beginnen, maar nu ik eenmaal zoo ver ben zal ik niet buigen voor haar

tyrannie en met mijn geld neemt zij haar been terug, waar ik meer dan genoeg van heb. Is het niet ongehoord dat het lastiger kan zijn een som aan iemand kwijt te raken dan ze aan hem te verdienen? En behoorde die fanatieke geestdrijfster niet onschadelijk gemaakt, niet achter slot en grendel te worden gezet? Want zijn niet alle menschen broeders? En is vooruitgang denkbaar voor een maatschappij waaraan zulke wormen knagen? Zij loopt natuurlijk de kerk plat, spoedt zich op Aschdag om een kruisstempel, maar is niettemin uit plaat en hoekijzer getimmerd, net als hare liften, want dat weigert halstarrig overeind te worden gezet door wie haar te goeder trouw onder de wielen heeft gereden. Het moet anders zelden voorkomen dat iemand opdaagt met een zoenoffer zoo vet als dat negental. En als tegenprestatie werd niet eens een danklied gevraagd. Zij moest alleen maar happen. Denkt zij dan dat ik mij neerleg bij haar besluit dat zij voor de rest van mijn dagen juridictie zal uitoefenen over mijn rust, mij naar willekeur zal doen juichen of jammeren op de

maat van haren pikkel? Neen, dat geld zal haar van ambtswege worden opgegeven als water op de folterbank. En met ieder Nieuwjaar zal zij mij haar naamkaartje zenden met een onderdanig woord, als een laat.

— Neem mij niet kwalijk, Laarmans, dat ik je overal mee naar toe sjouw, maar je bent de eenige die 't heeft meege maakt van in 't begin en mocht het noodig zijn dan kan jij later getuigen dat ik niets onbeproefd heb gelaten. Maar werk intusschen moedig door aan ons geliefd Wereldtijdschrift. Ik ben nu verplicht dat mensch te dagen want ik zie geen anderen weg en mijn eerste etappe is dus Van Kamp die mij als deurwaarder sedert jaren de grootste voldoening geeft.

Van Kamp luisterde, noteerde het bedrag waar het om ging en vroeg dan of zij solvabel was. Een actie tegen een schuldenaar zonder middelen raadde hij sterk af, want per slot van rekening kon Boorman wel eens met al de kosten blijven zitten.

— Maar dat mensch is mij heelemaal

niets schuldig, protesteerde Boorman, die ongeduldig werd.

— En dat bedrag van acht duizend vijf honderd frank dan, waar u 't over hebt?

— Is het dan toch zóó moeilijk, mijnheer Van Kamp? *Ik* ben *haar* dat geld schuldig heb ik toch gezegd.

— Waarom betaalt u dan niet? vroeg de deurwaarder.

Boorman keek mij wanhopig aan.

— Omdat zij 't geld niet wil aanvaarden, mijnheer Van Kamp, zei ik sussend. Deed zij het wèl, dan zou immers een beroep op uw tusschenkomst volkomen overbodig zijn?

Van Kamp borg zijn gezicht even in zijn handen als overviel hem een duizeling.

— Maar als zij 't geld niet hebben wil, dan bent u ook niets schuldig, wierp de man tegen, of word ik onnoozel?

— Dat, zei Boorman, is een zaak die ik alleen te beoordeelen heb. En ben ik eenmaal overtuigd van het tegendeel, dan moet ik kunnen betalen, zelfs aan een die niet betaald wil worden. Of moet ik soms

goedvinden verder rust noch duur meer te kennen, bereid zijn dag in dag uit om te dragen wat mij niet toekomt? Geen kwestie van. Zooals de heele staatsmachine mij terzijde moet staan om te doen betalen wie niet betalen wil, zoo moet zij ook die schuldeischer, die niet eischen wil, helpen binden om hem die purgatie in te geven, hem mijn banknoten op den buik te plakken als een affiche op een gevel. En van die machine zijt gij de grijpemmer, of zijt gij dat niet? Maak het dus kort, meester Van Kamp, als ik u verzoeken mag, en instrumenteer vandaag nog als het kan. En waarom lacht u eigenlijk?

— Waarde heer Boorman, zei Van Kamp, ik heb nu al pret als ik bedenk wat het worden zal indien zij volhardt in hare weigering. Stel u even voor dat die zaak werkelijk voor komt en dat Teugels die als rechter verwerken moet. Zijn zenuwen zijn al niet van de sterkste en hij krijgt natuurlijk delirium voor dat hij snapt waar het eigenlijk om te doen is. Die operette maakt in ieder geval een volle zaal en ik kom zeker kijken. Mijn-

heer Boorman, uw wil geschiede, maar zoo iets. Neen, dat gelooft niemand.

— Van hier tot Peking niet, vulde ik aan.

— Goed gezegd mijnheer, beaamde Van Kamp. Maar ik kan mij toch niet voorstellen dat zij 't niet neemt als ik het haar kom brengen. Want u zult mij het geld moeten toevertrouwen.

— Mijnheer Laarmans, als ik u verzoeken mag. En op een wenk stelde ik Van Kamp onze enveloppe ter hand.

— Mijnheer is mijn secretaris, lichtte Boorman toe.

Van Kamp telde het bedrag na en bekeek dan de biljetten aandachtig, een voor een.

— En dat pakje werd door dat mensch geweigerd, overwoog hij droomerig. Zeer eigenaardig. Iets zonder precedent. Heeft zij dan gevreesd dat er een adder in zat? Maar ik denk dat zij het ditmaal aanvaardt, want het is nog iets heel anders wanneer je door een gerechtelijk ambtenaar aangezegd wordt. Een aanzegging om zulke prachtige spullen in ontvangst te nemen. Meer iets voor een gekken-

feest. Hoe heet ook alweer dat phaenomeen? En het woont? Als u nog even de tijd hebt stel ik het exploit direkt op, dan kunt u nazien of het klopt, want het is iets om onpasselijk van te worden. Ik heb het gevoel dat ik op mijn hoofd behoorde te staan om het perfekt te kunnen formuleeren.

Hij ging nu plechtig aan zijn schrijfmachine zitten en sloot even de oogen.

— Is het een nette vrouw? vroeg hij opeens. Niet wat gedrag betreft, maar natuurlijk van een commercieel standpunt. Ik bedoel iemand waar een koopman zooals u respect voor heeft. Dan zou het aanbeveling verdienen eerst nog even een tegemoetkomende houding aan te nemen, haar dus eerst nog eens aan te manen goedschiks te betalen, ik bedoel te komen incasseeren. Als wij haar nu eens een week gaven om naar Canossa te gaan? Daagt zij niet tijdig op, dan krijgt zij Maandag mijn exploit bij haar ontbijt. U zijt natuurlijk niet in 't minst verplicht zooveel consideratie te gebruiken, maar komt het werkelijk tot een proces dan zal die bezadigdheid van u de recht-

bank zeker welgevallig zijn. Waar een nederige intrede, een uitdrukking van berusting, waar alles van belang is bij 't verschijnen voor een magistraat die vermoeid kan zijn, ziekelijk soms, ontevreden omdat hij veeteert of het thuis niet naar zijn zin heeft, of die daags tevoren aan een feest heeft meegedaan, daar is een blijk van inschikkelijkheid jegens uw tegenstander zeker iets dat bijdragen kan om hem gunstig voor u te stemmen. Ik verzeker u, mijnheer Boorman, dat zelfs een zindelijk voorkomen invloed hebben kan en wie zich niet eens de moeite geeft zich voor die plechtigheid te scheren loopt gevaar niet alleen te betalen omdat hij ongelijk heeft, maar bovendien omdat hij zich permitteert daar met een baard te staan. Want of iemand nu wint dan wel verliest, dat moment behoort in ieder geval in de eerste plaats voor hem een plechtigheid te zijn, net zoo goed als zijn huwelijk. Die heeren zien ongaarne dat iemand aanstellerig doet omdat hij al te zeker is van zijn overwinning en zich gedraagt als wist hij dat die man in 't zwart niet meer is dan een marionet die de mal-

lemolen van onze wetgeving, ook tegen wil en dank, te zijnen gunste aan 't draaien moet brengen. Een kraaiende haan hindert die toga. Is uw zaak gezond, uw recht onaantastbaar, en verschijnt gij niettemin als een geslagen maar zindelijke hond die op 't eerste signaal zal kwispelstaarten maar die intusschen zijn hart vast houdt van ontzag voor Themis en haar dienaren, dan vindt het hof er behagen in u onverhoopt met bewijzen van rechtvaardigheid te overstelpen, u te doen opspringen van dankbaarheid. Ik kan u dus slechts den raad geven haar eerst nog even door mij te laten aanschrijven.

Toen Van Kamp wilde beginnen keerde hij zich plotseling opnieuw naar ons toe.

— Verduiveld, dat ik daar niet dadelijk aan gedacht heb. Een eenige gelegenheid, mijnheer Boorman, verklaarde hij in vervoering. Ik zal haar een Reële Offerterte maken ofte Aanbod van Gereede Betaling. De eerste van mijn loopbaan en ik doe al iets als dertig jaar mee. U boekt een geweldig succes.

— Ik zou vooral willen betalen, zei Boorman.

— Juist, daar stuur ik regelrecht op aan. Even mijn codex raadplegen. Aanbod van Gereede Betaling, of A.G.B. om het op zijn Amerikaansch uit te drukken. Kijk, hier heb ik het al. Een van die formules uit den goeden ouden tijd waar geen speld tusschen te krijgen is. Ik ga haar het geld zelf brengen met het volgende stuk waarin ik onder andere uw negen biljetten omstandig beschrijf, met nummer en al. Ten verzoeke van enzoovoort, ten deze woonplaats kiezende enzoovoort, heb ik ondergeteekende deurwaarder enzoovoort aanbod van gereede betaling met klinkende penningen gedaan aan mevrouw enzoovoort. Heerlijk is het. Zijnde in hare woonplaats. Ziet u het komen, mijnheer Boorman? En er sprekende met enzoovoort, de som van acht duizend vijf honderd frank welke de heer Boorman voornoemd aan Mevrouw Lauwereyssen voornoemd schuldig is zooals blijkt uit

— Uwe schuld is natuurlijk bewezen? onderbrak Van Kamp zichzelf. Hebt u geen bescheiden waaruit blijkt dat zij het bedrag van u te goed heeft?

— Ik heb haar indertijd die som bij vergissing te veel in rekening gebracht, zei Boorman aarzelend. Bewezen kan dat moeilijk worden, maar was het niet waar dan zou ik haar immers dat geld niet opdringen? Ik heb echter deze creditnota gemaakt, als u die soms gebruiken kunt.

— Beter dan heelemaal niets, meende Van Kamp na inzage. Komt het tot een proces, dan geloof ik niet dat de rechtbank zal aandringen want een dergelijke actie zou onverklaarbaar zijn indien u niets schuldig was, of 't zou daar binnen bij u niet in orde moeten zijn. Dat er psychiaters bij te pas zullen komen lijkt mij, eerlijk gezegd, volstrekt niet uitgesloten, want minstens één van de partijen is maanziek. Immers, als zij het werkelijk te goed heeft dan behoorde zij onder curateele gesteld. En bent u het haar niet schuldig dan is een verblijf in een sanatorium voor u zeker aan te bevelen. Zooals dus blijkt uit bijgaande creditnota. In betaling van hoogergenoemd bedrag heb ik haar negen gangbare en ongeschonden bankbiljetten van de Nationale Bank van België aangeboden. Acht biljetten ieder

van duizend frank, gedateerd en genummerd als volgt enzoovoort en één biljet van vijf honderd frank, hier eveneens datum van uitgifte en nummer. Want niet alleen kan zij beweren dat u nooit hebt aangeboden te betalen, en daarom ga ik in uwe plaats, maar eveneens dat u zich hebt willen kwijten met objecten die zij niet verplicht was in betaling te aanvaarden. Ik heb dan ook uw biljetten een voor een gekeurd als rekruten en alle negen geschikt bevonden om dienst te nemen. Geen scheur, geen vlek, geen twijfelachtige tronie. En door mijn beschrijving ervan verkrijgt elk een eigen persoonlijkheid die niet alleen duidelijk zegt dat het volkomen instaat voor het nominale bedrag waarvoor wij het betrekken in de aflossing van het geheel, maar die haar een verhaal op u geeft voor ieder van die negen enkelingen waarvan later tòch zou blijken dat er een luchtje aan was. Begrepen? Dat is nu ons goede, oude A.G.B. Er komt nog wat hekserij bij te pas, maar die bespaar ik u. Dat krijgt zij nu morgen voorgeschoteld en mocht zij zich aanmatigen die keurbende

af te stooten dan ga ik onverwijld over tot dagvaarding. Met dat al vraag ik mij nog steeds af of ik niet droom en was het de eerste April, ik deed er beslist niet aan mee.

— Die zaak is voor u gewonnen, verzekerde hij bij 't afscheid, want tegen ons A.G.B. is niemand bestand. De eenige schaduw is de zwakke bewijskracht van uw creditnota. Stempels genoeg, maar geen ruggegraat. De minste kribbeling van hare hand zou dienstiger zijn dan dat mooie stuk van uw eigen fabricage. Maar als Teugels zetelt komt het zeker in orde.

DE CONSIGNATIEKAS

— Met dat mensch is niets te beginnen, erkende Van Kamp loyaal toen wij een week later om informatie kwamen. Een unicum is het. Zij wil met de heeren Boorman, Laarmans en Demattos niets te maken hebben, meer is er uit haar niet te krijgen. Mijnheer Laarmans is uw secretaris als ik mij goed herinner?

Ik knikte bevestigend.

— Maar van die Demattos wist ik niets af want u hebt die niet vernoemd en mijn A.G.B. is dus enkel in naam van den heer Boorman opgesteld. Mochten echter die beide andere heeren in de zaak geïnteresseerd zijn en óók een deel van hun geld aan haar kwijt willen, dan moet ik opnieuw beginnen.

— Dat is overbodig, verzekerde Boorman. Ik alleen ben haar het bedrag schuldig, maar die vrouw heeft tegenslag gehad en raaskalt wel eens.

— Raaskallen deed zij eigenlijk niet, meende Van Kamp. Zij verklaarde alleen maar dat zij met u en uw geld en uw asem geenerlei contact wil hebben. Ik heb haar doen opmerken dat die asem hier niet te pas kwam en dat zij zich vergiste wat uw geld betreft want ons A.G.B. is toch geen Fata Morgana zou ik denken en of zij nu wil of niet scheidt die tusschen u beiden een band die zoo reëel is als de offerte zelf en die eventueel met het zwaard moet doorgesneden. Maar wat ik ook zong en uw banknoten een menuet dansen deed, zij luisterde niet en was ik geen deurwaarder geweest dan had zij er mij door de politie doen uitzetten. Eerlijk gezegd was ik blij toen ik weer veilig in de straat stond want haar kantoor is zoo eng dat je er nauwelijks uitwijken kunt, zooals u wel zult weten, en zij manoeuvreerde met die kruk als met een handspaan. Hier hebt u de kwitantie van de Consignatiekas waar uwe biljetten gedeponeerd zijn. Breng die mede, mijnheer Boorman, dan kunt u ten minste het reële van uwe offerte voor de rechtbank bewijzen en daar een eind aan de zaak

maken, want ik heb haar natuurlijk gedagvaard en de zaak komt twintig Juni voor de derde kamer van de Rechtbank van Koophandel, tweede verdieping, derde gang rechts. Om negen uur present zijn, denk er om, want verstek is geen ijdel woord. Een advocaat is volgens mij overbodig, want al is die creditnota een beetje flauw, uw zaak is verder zoo kerngezond als ongehoord en ik kom zeker kijken. Trouwens, al de advocaten van Europa kunnen van die creditnota niets anders maken dan wat zij is.

Boorman had de kwitantie werktuigelijk in ontvangst genomen. Toen de deur echter voor ons werd opengemaakt bekeek hij het papier van naderbij en vroeg wat er nu met zijn biljetten te gebeuren stond.

— Die blijven op de Consignatiekas berusten tot zij afgehaald worden door mevrouw, hoe heet zij ook alweer? vroeg Van Kamp.

— En als zij weigert het geld in ontvangst te gaan nemen? wilde Boorman weten.

Van Kamp klopte hem op den schouder.

— Maak u daarover maar niet ongerust, lachte hij. Inertie is de hoofddeugd van die kas en na dertig jaar wordt het bedrag eigendom van den Staat. Maar niet zoodra is het vonnis geveld of u bent van iedere verplichting tegenover dat wijf ontheven en nog dezelfde dag kunt u als een pauw voor hare deur gaan wandelen als u daar plezier in mocht vinden. Als zij tenminste verliest.

— Maar als zij verliest, drong Boorman aan, wordt zij dan niet onder gewapend geleide naar het loket van die kas gevoerd om zich daar het geld in hare boodschappenmand te zien stoppen?

— Neen, dat gaat niet, lachte Van Kamp. Lijfswang is hier niet voorzien. Wil zij 't niet afhalen dan houdt die kas zich dertig jaar stil alsof er niets in zat, maar dan braakt zij uw geld plotseling uit en het wordt door de gemeenschap in bezit genomen en verteerd, als door een maag. Voor u blijft dat precies hetzelfde, is 't waar of niet?

— Maar ik zelf, hoe krijg ik het terug, wilde Boorman weten, want halen doet

zij het nooit en ik ben niet van plan het bezit van de gemeenschap aan te dikken. Op die manier kom ik nooit van dat been af.

— Been, zegt u? Welk been? vroeg Van Kamp. En hij keek ongerust van de een naar de ander.

— Hoe kom ik weer in 't bezit van mijn geld? vroeg Boorman terug.

— Ja, overwoog de deurwaarder, u komt eenvoudig nooit weer aan dat geld, of u zoudt uw proces moeten verliezen. Dan alleen kan ik het terughalen, want als hare vordering niet erkend wordt dan heeft ons deposito geen zin. En moeilijk is dat verliezen niet. Als u bij voorbeeld niet verschijnt of die creditnota helpt afbreken, die toch al niet veel om het lijf heeft. Maar dan kon ik de zaak even goed van de rol doen schrappen en dat zou jammer zijn. Zoo'n pracht van een A.G.B. Ik kom in ieder geval luisteren, daar kunt u staat op maken.

Wij verlieten het kantoor en liepen zwijgend zij aan zij. Het kon niet anders of Boorman voelde nog dieper dan ik dat Van Kamp hem moedernaakt in de

jungle van de jurisprudentie had achtergelaten.

— Hem treft geen verwijt, verklaarde hij opeens. Van Kamp is zoo onbesuisd met zijn A.G.B. van wal gestoken omdat hij niet kon vermoeden dat zij volgens de menschelijke wet niets van mij te vorderen heeft. En toch kon ik hem onmogelijk opheldering geven want hij twijfelt nu al aan mijn geestesvermogens. Je hebt toch gemerkt dat hij bijna in elkaar zakte onder de eerste aanraking van mijn been? Alles komt op mijn eigen hoofd want ik heb een bloedschuld aan de onbeholpen dienaren van de geschreven wet der gemeenschap ter vereffening toevertrouwd en die moeten die schim nu met wetboeken verpletteren, onder gezegeld papier verstikken. En dat gaat niet, Laarmans. Heel dat apparaat van breede mouwen, togas en beffen krijgt die diep zittende distel niet uit haar hart, ook niet met de hulp van hun drie duizend wetsartikelen. Zij had moeten doodgaan. Niet aan dat ontbrekend lid, want dan werd het nog erger, maar geheel toevallig, door verkoudheid of door een tram of zoo. Nu

zij echter in leven blijft behoorde ik het op een knieval te gooien, op iets met een bekentenis en tranen. Werd ik er dan tòch nog uitgetrapt dan zou het been misschien verzwinden, ook zonder dat er geld aan te pas kwam. Waar haal ik echter den moed? Stel je voor dat ik daar in het stof aan haren voet zit, want zij heeft er maar één, en dat ik misbaar maak en om vergeving smEEK. Dat mensch zou dat hurken niet eens vertrouwen en denken aan een overgangspose, aan 't kruipen van een dier, aan 't voorspel tot een verkrachting. Ik moet blijk geven van redelijkheid. Alles is mij in het leven medegeloopen, maar dat eene wordt mij nu eenmaal niet gegund, want de eerste maal dat ik van het rechte spoor afwijk sta ik te slaan als een blinde naar een ei. Laat het een les voor u zijn. Wij menschen van zaken moeten het geld en de vervloeking en gelaten als ons deel accepteren en malligheden als deze overlaten aan die daartoe geroepen zijn en die als het Roode Kruis kunnen nakomen. En toch zou een smeekbede een kans hebben geboden, hoe gering ook, want het hart

luistert slechts naar het hart. Het zou echter te mooi zijn als voor iedere roeier uit onze galei de redemptie van een been kon volstaan als tegenhanger voor al de posten van zijn boekhouding. Gelukkig de leden van de gemeenschap van Rome die dat klaar spelen met de biecht, zonder knieval en zonder geld. Ook begrijp ik niet dat uw neef Jan mij niet dadelijk tot een confessioneele ontlasting heeft uitgenoodigd. Dat lag toch voor de hand, want hij kon niet weten dat ik er niet aan doe, terwijl zijn proneeren van wenzelijke restitutie meer iets voor een heiden is dunkt mij. Is hij wel gezalfd? En zoo rest mij dus niets anders dan de schotel die Van Kamp zoo geestdriftig heeft toebereid. Wat moet ik nu beginnen? Pleit ik voor haar en tegen mijzelf, dan krijg ik de som terug en kan die weer opbergen, maar dan sluit ik tevens dat ding in huis op. Dan is het nog beter dat A.G.B. niet te verloochenen en samen pal te staan. Sluit de kaak van de consignatiekas zich voor goed over mijn geld, dan heb ik toch gedaan wat ik kon en leef dan verder maar in de hoop dat de

verleiding haar eindelijk te sterk wordt en dat zij op een mooien dag, vermomd desnoods, tot aan het loket wandelt om dat neutrale monster ongezien te ontlasten van wat zij uit mijn vervloekte handen niet heeft willen aanvaarden.

TEUGELS

Twintig Juli dreigde te worden wat negentien was geweest, een snikheete dag, maar om negen uur ging het nog want de derde kamer van de Rechtbank van Koophandel was pas gedweild en lag in de schaduw. De zaal was aardig bezet met menschen van allerlei slag en van beider kunne die óók op twintig Juni om recht kwamen. Talrijke togas stonden vooraan of wandelden langs den wand en schenen goed gehumeurd want een kleine werd bij het binnenkomen door een paar confraters beetgepakt en een tijdlang geknuffeld. Nu en dan wuifde er een als hij zijn cliënt onder de menigte gewaar werd en een paar drongen zelfs tot bij hun mannetje door en pompten hem met groote gebaren nog gauw wat moed in. Hun handen dansten nerveus, bezwoeren, dreigden, smeekten en drukten meer

smart, geestdrift en verontwaardiging uit dan eenige menschelijke stem. Pas waren wij goed gezeten of ik vernam achter ons het bekende gestamp van hout op hout en onze tegenstander kwam binnen. Een deel van 't publiek, dat zeker aan eenig signaal had gedacht en maar vast was opgestaan, ging weer zitten naar gelang zij door de gang vorderde die de linker van de rechter banken scheidde. Toen zij halt maakte werd haar dadelijk een plaatsje ingeruimd op de eerste rij, de eenige waar breedte genoeg was om haren pikkel te kunnen uitsteken.

Om kwart over negen ging een schelletje, een stem riep „het Hof!”, de togas bedaarden, het publiek stond recht en het hof kwam werkelijk uit een zijdeurtje te voorschijn als uit een sacristij. Het bleek te bestaan uit twee mannen, een dikke en een gewone, die een lijvig pak voor zich neerlegden, twee zetels tegen hun billen aantrokken en behoedzaam gingen zitten. Al de aanwezigen zaten mee.

Er kwam nu een mindere man binnen met een lijst, die de namen afriep van de

koppels die nog vóór twaalf uur in het krijt moesten treden en daarop schoven enkele togas tot bij de rechtbank en brouwden daar nog wat met gefluister en papieren. Eindelijk scheen dan de huts-pot gereed te zijn en de eerste twee werden opgeroepen. De anderen keken aandachtig toe om door het wedervaren van dat eerste paar een idee te krijgen van wat hun zelf te wachten stond.

Om tien uur deed de zon haar koninklijke intrede door vijf reusachtige vensters en om elf uur dook Van Kamp op en kwam naast Boorman zitten.

— Twee en twintig zaken. De uwe komt tegen half twaalf voor, lichtte hij in. Dat heb ik zoo in orde gemaakt omdat ik niet vroeger hier kon zijn. Ik heb nog moeten loopen. En 't is waarachtig Teugels, zooals de griffier mij beloofd heeft. Kijk, hij begint het al benauwd te krijgen. Zweeten maar, moedigde hij aan.

Het werd dan ook zeer warm in de zaal, zoodat even een deur werd opengezet maar spoedig weer dicht gedaan wegens het lawaai in de gang. De dikke man frutselde herhaaldelijk aan zijn bef,

zeker omdat zijn toga te vast om zijn hals sloot en had een zakdoek naast zich op de tafel gelegd.

— Hij gaat er kort spel mede maken, zei Van Kamp. En waarlijk, de pleiters werden nu in een minimum van tijd naar huis gezonden. Een paar krachtige vragen, eenig overleg met de gewone man die naast hem zat en dadelijk daarop een uitspraak. Terwijl een vrouw nog bezig was haar geval op te helderen en naar nieuwe bewijsstukken in hare sacocbe zocht, werden met donderende stem de volgende twee al opgeroepen.

— Boorman tegen Lauwereyssen, klomk het opeens en de tegenstanders gingen zij aan zij voor Teugels staan.

— Jammer van dat gebrek, meende Van Kamp, want dat had een gelukkig paar kunnen worden. Even groot, even oud en beiden goed in hun geld, want geld heeft zij, dat kan niet anders.

Teugels doorliep intusschen vluchtig de dagvaarding.

— Het gaat dus om een bedrag van acht duizend vijf honderd frank, overwoog hij hardop. En zich tot haar wen-

dend met een tikje voorkomendheid, zeker wegens de kruk, vroeg hij waarom zij niet betaalde.

Van Kamp stiet mij grinnekend aan.

— Waarom ik niet betaal? vroeg zij lachend terug.

— Mevrouw, zei Teugels nadat hij zijn zakdoek gekregen had, ik heb nog zeven zaken af te handelen. En eenige eerbied voor de rechtbank is hier gewoonte. Aan lachen heb ik niets, maar als u mij even kalmpjes zegt wat de reden is van uwe weigering, dan komt er spoedig klaarheid. U staat hier immers niet voor een vijand?

— *Ik* moet betalen, zij niet, verklaarde Boorman die den man met geweld op 't goede spoor wilde zetten.

Teugels keek eerst mevrouw Lauwe-reyssen aan die echter aan haar lachen niets toevoegde en richtte dan zijn blik op Boorman.

— Ik dacht dat u eischer was? vroeg hij.

— Zoo is het.

— Maar wat eischt u dan eigenlijk? klonk het zenuwachtig.

— Te mogen betalen.

Van Kamp kon nauwelijks blijven zitten en bewerkte voortdurend mijn ribben met zijn elleboog. De togas waren uit diverse hoeken losgekomen en gingen als zooveel zwarte vogels belangstellend over de leuning hangen die het podium van de zaal afsloot.

— De dagvaarding zou dus het werk zijn van de partij die betalen wil, overwoog Teugels, na 't grofste van zijn zweet te hebben opgeruimd. En de verweerder?

— Die wil niet, lichtte Boorman in.

— Wát wil die niet, vroeg Teugelsterug.

— Ontvangen.

Teugels ging achterover in zijn zetel liggen, keek ongerust van eischer naar verweerder en dan naar de man die naast hem zat en die het dossier nader begon in te kijken. Een van de togas had blijkbaar een mop getapt want een gedempt lachen liep door hun zwarte rij.

— Heeren, alsjeblijft, klonk het vermanend. En zich bijna smeekend tot verweerder richtend.

— Kom, mevrouw, neem het geld aan, dan is alles opgelost.

Van Kamp duwde geweldig.

— Er is een Aanbod van Gereede Betaling gedaan, berichtte opeens de gewone man. Het bedrag is gedeponeed op de consignatiekas. Dat blijkt uit een exploot van deurwaarder Van Kamp.

Bij die naam kwamen al de hangende togas overeind, keerden zich om en keken mijn buurman bewonderend aan. Eén liet even zijn hand als een waaijer gaan en daarop wendde de heele rij van zwarte dienaren zich weer naar het altaar toe.

— Het geld ligt dus tot uwe beschikking, mevrouw, zei Teugels die een uitweg dacht te zien. En ik maak eischer mijn compliment voor zijn eerlijkheid die ik overdreven zou noemen als een dergelijke qualificatie bij het begrip eerlijk passen kon. In ieder geval komt zoo iets in den handel nooit voor, zoover ik weet. Neen, dat zou haast niemand gelooven.

— Van hier tot Peking niet, mompelde Van Kamp.

— Pardon, sprak nu verweerder, wil u mij dan ook even zeggen of ik door iemand die mij rotte appelen geleverd heeft

gedwongen kan worden mijn geld terug te nemen als ik dat rotte goed liever behoud?

De kleine toga, die om negen uur geknuffeld was, proestte het uit en verliet de zaal. Teugels verbleekte. Die bedorven vruchten maakten hem blijkbaar nog misselijker dan hij reeds was. Voor hij echter iets zeggen kon fluisterde de gewone man hem iets in 't oor dat aandacht scheen te verdienen.

— Is de schuld bewezen en erkend, mijnheer? vroeg hij.

— De creditnota, siste Van Kamp. Als die klip omgezeild wordt is de zaak gewonnen.

— Ik erken niets, verklaarde verweerder gedecideerd. Hoogstens trek ik die rotte appelen weer in, al was het geleverde niet veel beter.

Teugels overlegde nu gejaagd met zijn helper en een wetboek werd geraadpleegd.

— Uitgesteld tot twintig Oktober, verklaarde hij met stralend gezicht. Mijnheer, u hebt vier maanden tijd om te bewijzen dat uwe schuld effectief en erkend

is, want in het dossier zijn hiervoor geen afdoende bescheiden voorhanden. En hij pakte zijn zakdoek beet.

— Vernimmen tegen Hopstaken! klonk het door de zaal.

DE VERKOOPING

Daar de creditnota nu eenmaal te min bevonden was en hij geen kans zag om een effectief en erkend bewijs van hare vordering uit den grond te stampen, had Boorman moeten goedvinden dat de zaak ten slotte van de rol werd geschrapt, waarna Van Kamp er niet zonder moeite in geslaagd was de negen bankbiljetten weer tusschen de tanden van de consignatiekas los te pulken en aan Boorman te restitueeren.

Het werd nu stil rond het been en ik begon te hopen dat het langzamerhand door het zwavelzuur van den tijd zou worden opgelost, toen ik na een maand of vier een speciaal bezoek kreeg van Boorman, gewapend met een dagblad waarin hij een notarieele bekendmaking had aangestreept.

— Ditmaal moet zij er aan gelooven, Laarmans, kijk maar, en hij smakte het blad geestdriftig voor mij neer.

Het bleek een van die berichten te zijn waar 's Zondags de bladen vol van stonden en waarin werd meegedeeld dat notaris Viaene daags nadien om tien uur voormiddag zou overgaan tot de publieke verkooping van een perceel gelegen aan de rue de Flandre, groot vijf honderd dertig vierkante meters volgens kadaster, met woning en werkplaatsen, zijnde de van ouds bekende smederij P. Lauwe-reyssen, in goeden staat van onderhoud, benevens de volledige inventaris bestaande uit diverse machines en gereedschap, onder andere een vertikale stoommachine van 40 P.K. met ketel, vier draaibanken, twee boormachines, een tandsnijmachine, een punchmachine, drijfriemen en transmissies, zes aanbeelden, talrijke hammers, vijlen, schroefdraaiers, klinkhamers, ongeveer zeven duizend kilogram plaat- en hoekijzer, vijftien honderd kilogram profielijzer, een blaasbalg, een brandkast, ongeveer vier duizend vijf honderd kilogram oud papier enz. enz.

Dagelijks te bezichtigen van twee tot vier.

Toen ik die lange straat eindelijk uit was begreep ik nog steeds niet waar zij nu eigenlijk aan gelooven moest en ik zag niet in dat in heel die verkooping eenig element aanwezig was waardoor de strijd tegen het been, dat mij stilaan de keel begon uit te hangen, ten gunste van Boorman beslecht zou kunnen worden. Eerlijk gezegd maakte mijn gewezen patroon mij ongerust. Dat hij een poging gedaan had om die aderlating van vijf jaar terug door een transfusie weer goed te maken, dat was tot daaraantoe, maar na ons bezoek op haar kantoor en 't voorleggen van dat geld was hij, in mijn oogen althans, van iedere smet gezuiverd en heel dat proces had ik overdreven gevonden. Maar dat begreep ik tenminste, terwijl ik de redelooze geestdrift, die hij uit deze publieke verkooping putte, niet minder dan beangstigend vond. Ik schoof het dagblad dan ook van mij af en schudde het hoofd.

— Snap je 't niet? En hij pakte mij vriendelijk in mijn nek.

— U soms wel? vroeg ik.

— Waarlijk, je bent niet voor detective in de wieg gelegd, Laarmans. Is er dan niet in de opsomming van die inventaris iets eigenaardigs? Je schokschouder? En die vier duizend vijf honderd kilogram oud papier dan? Vier duizend vijf honderd kilo afval van visch zou jij zeker ook normaal vinden? Het gaat hier toch niet over het opruimen van een drukkerszaak? Of dacht jij soms dat er in de heele wereld één smederij bestaat met zulk een voorraad oud papier. Die vindt je niet eens bij Krupp in Essen. Voel je 't nu nog niet? Maar wat kán dat anders zijn, jongen, dan het restant van onze honderdduizend? Het gewicht klopt met onze beraming want tegen vijftig gram per exemplaar komen wij tot negentig duizend stuks, is 't waar of niet. Wat zij met de tien duizend ontbrekende uitgevoerd heeft, dat mag de hemel weten.

— Maar ik zie geen verband....

— Geen verband? Ik *koop* dat oud papier. En zoo wordt mijn geld haar in de handen gestopt door haar bloedeigen

notaris, samen met de globale opbrengst van de massa en geen heks die in staat is mijn aandeel uit den hoop te ziften. Geld is geld. Die notaris zal opkijken, want niet zonder reden komt dat papier heelemaal achteraan. Het is er slechts bijgezet omdat zij die reuzenstapel niet over 't hoofd konden zien, maar veel wordt er niet van verwacht, te meer daar het weghalen een heel karwei is en de loonen duur zijn. Je moet het gaan meemaken want het wordt een triomf. En van 't notarishuis gaan wij samen naar den Faisan Doré, op mijn kosten. Als je een aardige meid kent mag ze mee.

Het was zoo helder als waar en ik stond dan ook verbluft over mijn stompzinnigheid. En tevens vroeg ik mij af waar die man de kracht vandaan haalde om onvermoeid een doel te blijven najagen dat mij van in 't begin absoluut onbereikbaar voorgekomen was, tot het zich eindelijk tòch scheen te laten benaderen. Koppigheid was het en niets anders. Hij wilde, als altijd, het laatste woord hebben. Want ik vond het ondenkbaar dat hij nog steeds in dienst van het been was, omdat toch

opwellingen van naastenliefde meestal van voorbijgaanden aard zijn.

Toen wij binnen kwamen zaten een vijftigtal menschen gereed, waaronder verscheidene stevig uitziende kerels die door mij direkt onder de smeden werden ingedeeld. Dan enkele wijven die wel voddenraapsters konden wezen en die ik er van verdacht óók voor het papier gekomen te zijn. Naast mij een vrouwtje dat bananen at. Verder bezoekers zonder stempel die misschien voor hun genoeg kwamen en achteraan, tegen den wand, stond een agent van politie. Voor in de zaal een estrade met stoel, tafel en hamer. Een man kwam af en toe kijken of er volk genoeg was om te beginnen en toen het publiek onrustig werd verscheen eindelijk een heer in 't zwart die zeker de notaris was want hij ging zitten, hamerde tot alles stil werd en gaf lezing van de voorwaarden.

Nu werd overgegaan tot de opruiming van de inventaris en wel in de volgorde van het bericht in de courant zoodat het een heelen tijd duurde voor het papier aan de beurt kwam. Op sommige arti-

kelen kwam met moeite een enkel bod, andere gaven aanleiding tot vinnigen strijd en voor die onnoozele blaasbalg werd ruzie gemaakt door twee liefhebbers die beiden beweerden dat het laatste opbod van hun lippen was gekomen.

— Het koopen is makkelijk genoeg, fluisterde Boorman, maar hoe raak ik dat papier kwijt, want ik zou het liever niet versjouwen. Het beste zal zijn het dadelijk aan een van de concurreerende bidders over te doen. Hou ze dus goed in de gaten zoodat je ze kent, dan zal ik er een paar aanklampen bij 't verlaten van de zaal.

— Ongeveer vier duizend vijf honderd kilogram papier, riep de notaris. En uit een tasch kreeg hij een exemplaar van ons Wereldtijdschrift dat hij openvouwde als om te bewijzen dat het ook van binnen vol echt papier zat.

— De geheele voorraad bestaat uit exemplaren van dit zelfde tijdschrift, lichtte hij toe. Het is glanzend papier van goede kwaliteit. Dat was dan ook alles wat er van gezegd kon worden.

Een algemeene stilte viel in, als voelde niemand zich geroepen om de vijande-

lijkheden te openen, tot eindelijk een zware man, die al die tijd voor mij een smid was geweest, schuchter „honderd frank” loste.

De papierliefhebbers teekenden zich nu af door opstaan, door het aannemen van een strakkere houding, door het onderbreken van een handeling. Zoo liet ook mijn buurvrouw de vellen van hare vierde banaan afhangen, zonder den laatsten hap te doen.

— Honderdvijftig, sprak iemand achter ons, waarop de eerste „twee honderd” zei. Om beurten opbiedend waagde de zware man zich tot twee honderd tachtig en toen zette zijn concurrent de laatste tien frank er bovenop. Die twee honderd negentig frank gingen het winnen toen mijn buurvrouw tje, dat den heelen morgen gegeten en gezwegen had, hare onttakelde banaan in de hoogte stak om de aandacht van den notaris te trekken en rustig drie honderd vijftig bood. En zij was zoo zeker dat niemand op dat reuzenbod zou durven reageeren dat zij zich dadelijk den mond vol stopte met haar laatste stuk en de schil tusschen hare beenen door onder

de stoelen zwierde. De man die 't eerste bod gedaan had keerde zich om en lachte haar welgevallig toe, als voelde hij zich vereerd door haar verpletterd te worden.

Ook de notaris scheen in te zien dat het nu uit was en nam zijn hamer in de hand. Drie honderd vijftig éénmaal, drie honderd vijftig andermaal.

Boorman was recht gestaan en had een arm opgestoken als een eerste Mussolini.

— Acht duizend vijf honderd frank, sprak zijn zware basstem.

Het vrouwtje staaarde hem aan met oogen die uitpuilden van verstomming, verslikte zich, hoestte geweldig, probeerde te vergeefs een opwellend gegichel te smooen en bevrijdde zich eindelijk in een onweerstaanbaren schaterlach die de heele zaal meesleepte, en de ruiten daveren deed. Het publiek was opgesprongen.

— HUU, huu! jouwde een stem.

— Bui-ten, bui-ten, bui-ten, scandeerden de papiermensen, zichzelf begeleidend met rhythmisch getrappel.

De notaris hamerde geweldig en toen even een windstilte intrad kon hij zich verstaanbaar maken.

— Mijnheer, riep hij, ik verzoek u dringend de orde niet te storen. Het is hier geen kermistent.

De agent van politie had zich losgemaakt van den wand en slenterde in onze richting.

— Acht duizend vijf honderd andermaal, brulde Boorman, of hoor jij niet goed? Toewijzen zeg ik!

— Eén millioen acht honderd vijftig duizend frank, schreeuwde opeens een mannetje met een bolhoed dat op een stoel was gesprongen.

Dat bod werd onthaald op een ontzaglijk hoera.

Wat Boorman toen riep was niet meer te verstaan, maar ik zag dat de radeloze notaris met zijn hamer een teeken gaf en de agent pakte Boorman bij den arm.

— Vooruit, beval hij verbeter.

Boorman was niet groot, maar sterk, want het borstbeeld van Leopold II, een massief marmeren blok dat voor mij geen vin wilde verroeren, had hij eens opgepakt en alleen van 't Museum van Inlandsche en Uitheemsche Voortbrengselen tot in de gang gedragen, bij ge-

legenheid van een schoonmaak. Hij wierp een blik op de hand die zijn arm omknelde en zwaaide van zich af met zulk een bruske kracht dat de agent, die niet uitwijken kon, van de been geraakte en languit tusschen de stoelen terecht kwam. Zijn helm viel af, rolde een paar maal over, ging op zijn bodem staan als een bloempot en lag stil.

Rond Boorman had zich een leegte gevormd als om een krankzinnige. De agent was dadelijk rechtgesprongen en had zijn helm weer opgezet na hem met zijn mouw even te hebben afgestoft. Hij klauterde over een stoel, trok zijn gummistok en kwam aarzelend naar voren.

— Zot! riep een stem en spontaan vormde zich een koor dat „zo-ot, zo-ot” aanhief en dan opnieuw „bui-ten, bui-ten”.

Opeens werd Boorman, die tevergeefs probeerde het kabaal te overstemmen, van achteren besprongen door den man die 't eerste bod van honderd frank had gedaan.

En daar stond ik nu. Ik besepte volkomen dat het een heilige plicht was dat

gluiperige beest naar de keel te vliegen, maar mijn knieën knikten en mijn armen hingen slap, want brutaal geweld heeft mij ten allen tijde gehypnotiseerd en tijdelijk vernietigd.

— Gauw, de handboeien, tierde het bananenvrouwtje. En het woord was niet koud of de agent had Boorman werkelijk aan den rechter pols geboeid. De papierman pakte hem nu bij den linker arm maar ging tegen den vloer en moest lossen.

— Ik ga mee, zei Boorman en hij stapte gedecideerd op de deur toe, zijn agent achter zich aan sleepend.

— Die was ook in het komplot, zei het vrouwtje en wees mij met den vinger, waarop ik schuilen ging onder demenigte.

Door de zaal weergalmde het gehamer van den notaris en toen ik op mijn beurt de uitgang bereikte kon ik zijn stem weer onderscheiden.

— Drie honderd vijftig frank éénmaal, drie honderd vijftig frank andermaal. Niemand méér? Geluk.

Op het trottoir trof ik een gonzend pak menschen aan die Boorman omstuwden

en elkander verdrongen om hem even van dichtbij te kunnen zien.

— Wat is er aan de hand? vroeg een voorbijganger.

— Een communist geloof ik.

— Dadelijk doodslaan is het beste, meende een oude heer, want al dat racaille zit op onze kosten knusjes achter slot en grendel.

— Wat weet jij van de heele zaak, oude vuilik, antwoordde een jonge kerel met een vettige pet op.

Gelukkig werd een passerende auto tot staan gebracht, Boorman en zijn geleider stapten in, het portier flapte dicht en weg waren zij. De laatste omstanders keken elkander nog even besluiteloos aan en gingen dan huns weegs.

— Oude vuilik, grinnikte de jongen nog na.

Ik bleef alleen achter en een zekere droefheid kwam over mij. Nooit was het tot mij doorgedrongen dat ik van Boorman hield en nu besepte ik dat hij mijn geestelijke vader was. Mijn lafheid wekte braaklust op en ik zou liefst onvindbaar ver weg zijn geweest, op een boerderij in

Nieuw-Zeeland, om hem nooit weer onder de oogen te komen. Want scheiden zouden wij tòch en dit was een gelegenheid. Maar al was ik niet tot daden geboren, hem eenvoudig aan zijn lot overlaten, dat ging niet, want mijn kinderlijke liefde vergde dat ik althans probeeren zou hem met een troostend woord ter zijde te staan. Ik vroeg dan ook waar het bureau van politie was en ging mij daar aanmelden. En tegenover heel dat vertoon van blinkende knopen en sabels rees het vreedzame beeld van de Faisan Doré op, waar hij zijn overwinning met mij zou hebben gevierd.

In de wachtkamer zaten een zestal agenten gezellig bij elkaar, helmen en gordels aan den wand, pijpen in actie, dagbladen opengevouwen, maar van Boorman geen spoor. Ik vroeg aan een van hen waar hij zich bevond, maar die begon dadelijk zelf te vragen wie ik was en wat of ik met het geval te maken had. Ik verklaarde dan maar dat ik zijn secretaris was, in de hoop dat een man die er een secretaris op na houdt allicht met meer consideratie behandeld zou worden

dan iemand die alleen staat. Er bleek werkelijk iets in te zitten want nu werd mij verzekerd dat hij bij den commissaris was en ik werd uitgenoodigd te gaan zitten indien ik er aan hield hem nog even terug te zien.

Dat „even” joeg mij schrik aan zoodat ik op mijn stoel geen rust kon vinden. Ik speelde wat met mijn hoed, luisterde gespannen en vernam af en toe het geluid van stemmen die bij vlagen doordrongen uit een aanpalend vertrek. Na een tijd kwam een heer binnen met bril en baard die als dokter werd begroet en hier thuis scheen te zijn want hij liep ongevraagd de wachtkamer door en verdween in het vertrek waar ik vermoedde dat Boorman zich ophield. Na enkele minuten kwam hij weer te voorschijn, groette in 't rond met een vaag „heeren” en ging heen zoodat hij gekomen was.

Er gebeurde nu een tijdlang niets meer. Vier van de agenten waren aan 't bridgen gegaan terwijl een vijfde uit een dagblad de recensie van een gouden bruiloft begon voor te lezen.

— De bruid herinnert zich nog dat onze eerste Koning

Toen werd een stomdronken man in de wacht gesleept die spreken, staan noch zitten kon. Men legde hem even op den grond en na eenig gekibbel, omdat geen van de kaartspelers een handje wilde uitsteken, werd hij door den voorlezer en een die toevallig binnen kwam, naar achteren gedragen.

Men annonceerde vier klaveren.

Opeens vernam ik het gefluit van remmen, als van een motorwagen, en daarop kwamen twee opgeschoten kerels binnen, in witte jassen, die aanklopten bij den commissaris en dadelijk werden opengedaan. En even later verscheen Boorman met de twee witjassen als flankeurs. Er moest na 't verlaten van het notarishuis nog iets met hem gebeurd zijn want hij was zijn hoed kwijt en over zijn linker wang liep een vale streep. Zijn gezicht klaarde op toen hij mij zag zitten.

— Jammer van onze fuif, Laarmans, sprak hij, maar het heeft niet mogen zijn. Ik maak dat echter goed. En bekommer je niet om mij want ik hoop dat het gauw over is en kom je over enkele dagen wel opzoeken.

— Coupeeren, beval een kaartspeler.
— Kom, zei een van de begeleiders.
En zij verlieten de wachtkamer.

Ik volgde hen op den voet en zag voor de deur een ambulance staan.

— De Korthals XV, lachte Boorman nog, terwijl hij met zijn bewakers instapte. En daarop reed de wagen door.

Flauw van den honger, want het was bijna drie uur, slenterde ik besluiteloos tot aan de eerste tramhalte, vond daar een klein restaurant waar ik een onbepaalde vleeschschotel naar binnen werkte en geheel opgeknapt tot het besluit kwam dat ik niet naar huis mocht voor ik wist waar Boorman heen gevoerd was.

Met een voorraad sigaren keerde ik schoorvoetend terug naar het politiebureau en trof daar een volledig stel nieuwe pijpen aan die van Boorman niets schenen af te weten. Ik deelde al mijn sigaren uit, wat een vreemden indruk maakte omdat ik er zoo veel had meegebracht en vertelde wat een half uur te voren gebeurd was. En eindelijk zei dan toch een agent op jaren, die scheen te voelen dat mijn offer een tegenprestatie

verdiende, dat zij uitsluitend met het centrale gasthuis werkten en dat de man in kwestie zich daar zeer waarschijnlijk in observatie bevond. Een kwartier later stond ik bij den portier die mij een plakkaat aanwees waarop duidelijk te lezen stond dat ziekenbezoek slechts toegelaten was op Donderdag en Zondag, van twaalf tot een.

— Buiten naast de poort hangt er ook zoo een, sprak hij. En of Boorman daar afgeleverd was kon die man niet zeggen.

— Daar hebt u trouwens niets aan, meende hij, want u kunt er nu tòch niet bij.

HET GASTHUIS

Het scheelde geen haar of ik had de vierde middag voorbij laten gaan zonder tijdig aan Boorman te denken. Gelukkig viel mijn blik op een notarisplakkaat en om twaalf uur stond ik in 't gasthuis waar spoedig bleek dat hij werkelijk present was. Men liet een verpleegster roepen die geen bezwaar maakte tegen een bezoek en mij voorging tot in een groote zaal met talrijke bedden waar ik langs liep zonder de bezetting te durven aankijken. In 't laatste bed lag Boorman, netjes toegedekt en schijnbaar volkomen gelaten.

— Je bent een beste kerel, verzekerde hij en stak mij een hand toe.

Ik vroeg wat hij daar uitvoerde en of hij van plan was nog langer te blijven, want ik vond die toestand meer iets voor een nachtmerrie. En waar hij die blauw-

groene streep vandaan had die over zijn gezicht liep.

— Een kleinigheidje, meende hij. Die agent vertegenwoordigt den staat en als je zoo'n man tegen den grond zwiert dan sla je feitelijk den koning neer. En dat verdient niet alleen een wettelijke straf maar vergt ook een spontane kastijding. Waar zou het anders naar toe? De gummistok is toch voor iets uitgevonden? En of ik van plan ben hier nog langer te blijven? lachte hij. Van plan ben ik dat niet maar dat komt precies op 't zelfde neer want ik ben nog niet aan 't eind van mijn cyclus. Begrijp je 't niet? Dient een hond die verdacht is van dolheid niet tot op den naad onderzocht voor dat je hem weer loopen laat? Van Kamp had gelijk toen hij voorspelde dat er psychiaters bij te pas zouden komen.

— Wat heeft Johannes de Dooper in zijn bad gezongen? De Brabançonne. Maar Pietje kent die ook. En dreunend klonk het: „Juicht, Belgen, juicht, in breede, volle akkoorden.”

Ik voelde mij verbleeken en vroeg zachtjes waar die stem vandaan kwam.

— Een van ons die in 't bad zit en van daaruit zingt, stelde hij mij gerust. Kijk, Laarmans, je kan dat hier best vergelijken met een machine waar je aan de eene kant in en aan de andere uit gaat. Achteruit kan je niet. De menschen die hier aangesteld zijn nemen je van de buitenwereld in ontvangst en die wil je niet terug hebben zoo lang je niet afgestempeld bent. En aan 't opmaken van zoo'n diagnose gaan een serie handelingen vooraf waarvan de meeste voor mij reeds tot het verleden behooren. Zoo heb ik mijn leven moeten vertellen, of ten minste wat ik aan hen kwijt wilde, want van dat been onder andere heb ik niet meer gerept. Had ik daar op 't politiebureau maar over gezwegen dan was ik misschien nooit hier geweest, maar ik kwam op 't ongelukkig idee dat hooge bod te willen verklaren en toen wisten zij dadelijk genoeg. Ik heb hier driemaal achter elkaar derde rijdende artilleriebrigade gezegd, zooals niemand bij de artillerie dat kan. Verder heb ik afdoende bewezen dat ik niets zie waar niets te zien is, niets ruik waar niets te ruiken en

niets voel waar niets te voelen is. Hart, longen en buik, roeper en poeper zijn in orde bevonden en mijn reflexen zijn perfect. Daar kan die agent trouwens van getuigen. Niet alleen voel ik speldeprieken, koude, warmte en aanraking, maar ik kan zelfs geen gekietel uitstaan. Urine en bloed zijn prima.

— Maar Johannes de Dooper kende geen Fransch en Pietje wel. Après des siècles d'esclavage, le belge sortant du tombeau, tierde de man in zijn bad.

— Daar wen je spoedig aan, suste Boorman, die zag dat ik opschrikte. Als Patteet tot van avond in 't water blijft slaapt hij vannacht misschien en zingt dus niet. Maar die naast mij is erger want die houdt mij wakker omdat hij dag en nacht zijn bed opmaakt, zonder versagen.

Ik keerde mij om en achter mij stond werkelijk een oud mannetje in zijn vaan, bezig zijn bed te bewerken.

— In Canada zijn de bedden veel beter, mopperde hij, gaf het een trap als of het een hond was en kroop er weer in.

— Niets zeggen, raadde Boorman, die

volkomen ingeburgerd scheen. Trouwens hij zou je niet hooren want hij hoort en ziet slechts dat bed. En bovendien ben je geen lid van onze broederschap maar een buitenstaander die oppassen moet, of je wordt er uitgezet door een coalitie van gekken en verpleegsters, want die zijn het eens. Urine en bloed zijn dus prima, maar ik vrees dat ik eerst nog aan de lumbaalpunctie zal moeten gelooven voor dat ik mijn stempel krijg. Zij zullen waarschijnlijk dat vocht uit mijn rug van naderbij willen zien. Wees echter niet ongeduldig want lang duurt het niet meer en de Faisan Doré is wel uitgesteld maar niet verloren. Hij keek droomerig naar het plafond.

— In gedachte wandel ik wel eens door onze zaal alsof ik hier op visite was en dan rust mijn blik telkens op mijn eigen bed en op den gek die er in ligt. Want al word ik er spoedig uitgezet, als was ik een grappenmaker, het valt niet te ontkennen dat ik veel gekker ben dan al die verbijsterde lotgenooten die in 't water zingen of hun bed opschudden. Luister nu eens onbevangen naar Pat-

teet. Wat zou het hinderen indien hij ongebreideld door de stad liep te jodelen? En dan mijn buurmannetje. Zou het iemand schaden indien hij dat bed iederen middag in 't midden van de groote markt opmaakte? Krijgt men niet voortdurend veel eigenaardiger dingen te zien? Heeren van gezag behangen met decoraties, prelaten knikkend onder mijters en brocaat, somber achter de eerste de beste lijkkoets aanstappend als braken zij van smart en zich plechtiger bewegend dan bij 't zinken van hun eigen moeder, vooral wanneer die in hare jeugd een café gehouden heeft. Om daags nadien, bij een of andere verjaardag of bij de geboorte van een prins, wéér maar op te stappen, ditmaal met een hooge borst alsof de Messias eindelijk gekomen was. En dan al die wonderlijke menschen die in sneeuw of hitte samenkoeken om op het zicht van die stoetgangers in tranen uit te barsten of zich de longen uit het lijf te jubelen. Om niet te spreken van de martelaars die sedert jaren mijn bonnetjes teekenen als konden zij daardoor de zaligheid verwerven en die mijn gesnork

accepteeren als munt van de Nationale Bank. Een verkillende ademtocht is over mijn huid gevaren toen de verpleegsters de hand op mij hebben gelegd om mij gereed te maken voor de ceremonie van het bad. Ik heb toen klaar gestaan om alles te vertrappen want ik voelde wat het zijn moet spiernaakt voor de menigte te worden gebracht of met geweld in een kleed te worden gestoken dat men verafschuwt. Waarlijk, Laarmans, de geeseling moet deugd doen op zoo'n moment. Maar als in een visioen heb ik opeens beseft dat mijn klassenplicht onderwerping gebod en dat mijn ongehoord bod van acht duizend en zooveel voor een man van mijn jaren volstond als blijk van opstandigheid, omdat een parasiet zooals ik er geen belang bij heeft de komst te bespoedigen van de nieuwe orde der dingen die ons te werk zal stellen met spade en houweel, zonder grootlinten noch mijters. Eerlijk gezegd ben ik niet ontevreden dat ik hier een toevlucht en bescherming tegen mijzelf gevonden heb. Was ik nog een jonge baarddrager met vilthoed, pijp en knuppel, zooals jij in-

dertijd, dan had men mij met een trap in mijn achterste naar huis gestuurd. Maar ik sta al dertig jaar in 't gareel en om dan nog zoo iets uit te halen, daar is geen excuus voor. Die arme agent met zijn gummistok heeft zijn plicht gedaan en zij hebben groot gelijk dat zij mij niet laten loopen zonder mij eerst terdege bekeken, betast en besnuffeld te hebben, want voor mij zelf is het een waarborg. Wat heb ik eigenlijk gezocht? Begrijp jij er iets van? En zoo heb ik weer eens ervaren dat het wijzer is niets te zoeken, maar te nemen wat je krijgen kunt.

En toen was het tijd. Ik drukte hem de hand, zei nog iets onbenulligs, liet hem in zijn bed achter en even later stond ik dankbaar onder den helderen middaghemel. En opeens flitste het beeld van mijn neef mij door den geest. Aan dat gasthuis was zeker een aalmoezenier verbonden waar hij misschien een houvast aan had.

Ik ging eten, legde gauw een paar bezoeken af die ik niet uitstellen kon, stond tegen vijf uur bij Jan en ontvouwde voor hem ons heele panorama: het offeren van

de negen biljetten, Van Kamp's prachtig Aanbod van Gereede Betaling, de credit-nota en de rotte appelen, de muerij van de papiermensen en de fatale gevolgen van Boorman's kennismaking met den commissaris en den gummistok. En nu ligt hij al vier dagen in 't ziekenhuis. Ik voor mijn part zou geen traan laten indien moeder Lauwereyssen morgen vroeg niet alleen haar laatste been verspeelde maar bovendien haren laatsten snik gaf, verklaarde ik woedend.

Hij luisterde met open mond, als naar een tooversprookje, maar toen ik den naam Lauwereyssen uitsprak vroeg hij opeens welke Lauwereyssen ik bedoelde, waarop ik even van de smederij gewaagde en van de rue de Flandre.

— Heb ik van mijn leven. Maar die ken ik, Frans, verzekerde hij. Ik ken die goed, beter dan ik jou ken want zij is ten minste een open boek en ik heb haar wel honderdmaal de biecht afgenomen toen ik dienst deed in hare parochie. Hadden jullie haren naam toen maar niet verzwegen dan had ik Boorman dien jammerlijken raad zeker niet gegeven, maar

zou dadelijk zelf naar die vrouw zijn toegegaan. Trouwens, dat doe ik nu tòch, maar het dringendste dient eerst gedaan want je weet nooit wat zij nog met hem uithalen. Een geluk dat de kruisiging in onbruik is. Hij moet daar uit en dan neem ik haar wel onder handen voor dat zij in een laatste lijf om lijf elkander opvreten, want zulk een man staat voor niets. Ik ga dadelijk mee.

Onze toga maakte ruimbaan in 't gasthuis en drong, als de dood, met kracht en zachtheid overal door. Al was het bijna zeven in plaats van één, toch wees de portier niet op het bord waarvan een duplicaat buiten bij de poort hing maar groette eerbiedig en haalde dadelijk een paar menschen uit een wachtzaaltje, stopte die in een soort inham waar een kapstok en bezems stonden en stelde de kamer tot onze beschikking. Dan belde hij een knecht en stuurde die het groote gasthuis in met opdracht den aalmoezenier te vinden en mee te brengen. Na eenig wachten werd discreet geklopt en een afgietsel van mijn neef deed zijn intrede. Zij begroetten elkander als menschen van

één vak en stand en daarop werd Jan door zijn collega weggevoerd, zeker naar een of ander reservaat.

Het wachten duurde lang. Een eenzame stap die zich door een gang spoedde, licht dat opgestoken werd en even kwam een knappe verpleegster kijken maar vond blijkbaar niet wat zij zocht en liet mij alleen.

— In de inham misschien, zei ik, doch zij was al weg.

Ik kreeg een tijdschrift van de tafel maar legde het weer terug. En toen gebeurde het wonder. De deur werd opengegooid en Boorman trad binnen, ditmaal tusschen zijn twee zwarte flankeurs. Bleek als hij zag en met die groene streep over zijn gezicht leek het wel een opstanding. Nog steeds ontbrak zijn hoed en die werd nooit teruggevonden.

— Prachtig gedaan, Laarmans. Maar even te laat voor de lumbaalpunctie, want die heb ik net gehad. Jij hebt tenminste neven. Onze fuif komt spoedig, maar nu wilde ik wel naar huis.

Buiten keerde hij zich nog even om, wierp een laatsten blik op den somberen

gevel en ging behoedzaam zitten, want zijn rug had als terrein voor die punctie gediend.

— Nu moet u mij beloven dat been voortaan met vrede te laten, zei Jan onder 't rijden.

Boorman keek in gedachten voor zich uit en om zijn mond kwam een bittere trek.

— Het einde van een droom, mompelde hij, stapte uit en maakte zijn straatdeur open.

HALLELUJAH

Een paar weken na de ontzetting van Boorman kreeg ik van Jan een briefkaart die als volgt luidde:

Waarde Neef,

De muilezel is murw gepredikt en nu zoo ontvankelijk als voorheen halstarrig. Ik heb toebereidselen gemaakt voor de slotceremonie op Zondag om vier uur namiddag. Er zal niets ontbreken. Kom zonder fout en zorg vooral dat de heer B. medekomt want die speelt een hoofdrol. Zeg hem niet waar het om gaat. Maar dat jij branden zal daar kan je staat op maken.

Boorman werd door mij bereid gevonden mede te gaan, te meer daar hij mijn neef nog een dankvisite schuldig was voor zijn afdoende hulp. Om vier uur hingen wij dan ook onze spullen bij

Jan aan de kapstok en deden onze intrede in de bekende zitkamer. Damast, kristal en flesschen, flesschen, als bij ons eerste bezoek. En achter de tafel een voor Boorman onverhoopte pièce-montée in den vorm van moeder Lauwereyssen in levenden lijve. Permanent gegolfd, als dikke Jeanne, met lichte blouse en zwarte japon, zag zij er werkelijk keurig uit en had niets meer van het mensch dat in de technische afdeeling met die zalf van Averbode manoeuvreerde. Het rentenieren scheen haar goed te doen. Achter haar rustte hare kruk tegen een deur, als een geweer.

Boorman stond van de hand Gods geslagen.

— Zal ik u even voorstellen? vroeg Jan die ons tegemoet kwam.

— Geef u die moeite niet, zei moeder Lauwereyssen, want wij hebben elkaar al meer ontmoet, is 't waar of niet, mijnheer Boorman. Kom maar, hier aan mijn rechter hand. Ik heb den kop nu eenmaal in den schoot gelegd en ik lever gaarne perfect werk, zooals indertijd perfecte liftjes. Vooruit, dikzak. En naast zich

trok zij een stoel achteruit om hem door te laten, met buik en al.

Mijn rhinoceros scheen een oogenblik te twifelen, wiegelde dan naar de tafel toe en ging naast haar zitten.

— Een hand daarop, gebod zij. En het werd een schudden waar geen eind aan kwam.

— En nu Sauternes 1914, want die van 1911 is op, officieerde Jan. En behoedzaam schonk hij het fonkelend goud in vier groote glazen.

— Op dat been van mij, als u 't goed vindt, stelde zij voor. En nooit hebben vier drinkers inniger gecommunieerd.

— Mijnheer, zei Boorman tot mijn neef, ik ben u dankbaar. Maar ik heb met mevrouw nog steeds iets te verrekenen. En dat hebt u waarschijnlijk over 't hoofd gezien.

Nu het been eindelijk begraven was begon hij weer te delven. Ik had hem wel een trap kunnen geven.

— Neen, ook dat is niet over 't hoofd gezien, zei Jan. Mevrouw stelt voor dat u mij duizend frank geeft die ik dan schenken zal aan een inrichting met lief-

dadig doel, natuurlijk met uitsluiting van het centrale gasthuis waar zoo lichtvaardig met lumbaalpuncties wordt omgesprongen.

Boorman dacht even na en zijn kale knikker ging aan 't wiegelen.

— Neen, wierp hij tegen, niet aan u maar aan mevrouw zelf. Wil die 't geld aan u overdoen, dat is hare zaak.

— Goed, koppig beest, aan mij dan, snauwde moeder Lauwereyssen. Je geeft mij duizend frank en je krijgt een zoen. En voor dat Boorman zijn hoofd kon bergen had hij hem al beet.

Buiten stak hij vertrouwelijk zijn arm onder den mijne en zoo wandelden wij de stad in, als geestverwanten die van een banket komen. In de rue Royale bleef hij opeens staan en wees mij een splinter-nieuwe koperen plaat waarop in pracht-letters „Staatsloterij” te schitteren stond.

— Alles komt ineens en 't is jammer dat Martha dat niet mee kan maken. Weet je nog dat ik indertijd een zaak van een millioen exemplaren gemist heb? Welnu, die sluit jij hier af, want dit zijn je ware lui die met het geld van Jan en

Alleman werken. Als je keurig uitgedost op die menschen af gaat, want je bent niet altijd tip top, en je zorgt dat op je gezicht een stille commissie van tien percent te lezen staat, dan lever jij daar een tijdschriftje voor ieder Belgisch gezin, zijnde dus minstens één millioen vijf honderd duizend exemplaren, die als termieten alles zullen ondergraven wat nog twifelen mocht aan het vaderlandlievende van hun trommel. En van avond gaan wij onder ons beidjes naar de Faisan Doré.

Hij ademde diep, als iemand die de Lente opsnuift. En mijn voornaam gebruikend:

— Ja, Frans, erkende hij, het is een gezegende dag geweest. Ik ga morgen eens naar 't kerkhof.

En hij legde een hand op mijn schouder, zooals een vader doet.

HET WERELDTIJDSCRIFT FOR EVER

— Maar hoe ben je eigenlijk in die fabriek terecht gekomen ? vroeg ik toen hij zijn pijp uitklopte.

Laarmans slaakte een zucht.

— Hij zelf heeft mij de pap in den mond gegeven want al die jaren had ik de spanning, die de exploitatie van ons tijdschrift medebracht, slechts verdragen omdat hij mij recht voor zich uit joeg, hij zelf doof en blind voor alles wat niet aanstuurde op het teekenen van bonnetjes. Maar als de aanvoerder blijk geeft van zwakheid, al is het dan maar tijdelijk, wat kan je dan nog verwachten van een halfbakken soldaat, vooral wanneer die aan trouwen begint te denken ? Nu Boorman zijn deel had ontvangen ging neef Jan zich met mij bemoeien, want hij was er zeker van dat ik anders vroeger of later

achter slot zou worden gezet. En daar de gerokte dienaren van het opperwezen een machtige broederschap vormen, had hij spoedig voor mij niet alleen een betrekking als correspondent bij de General Marine and Shipbuilding Company, maar ook een vrouw gevonden. Samen te nemen of heelemaal niets. Om alleen de betrekking te krijgen moest ik met A plus B bewijzen dat ik al jaren een meisje met een kind had zitten. En zoo ben ik dan getrouwd, zooals je ziet. Ik had Boorman een eerste maal verloochend tijdens ons bezoek bij mijn neef, toen ik mij had voorgedaan alsof heel zijn uiteenzetting over het tijdschrift voor mij een nieuwigheid was. Een tweede maal toen het bananenvrouwtje mij met den vinger gewezen had en ik schuil was gegaan onder de menigte, als kende ik hem niet. Je begrijpt dat men van zoo'n vod alles verwachten kon. En dat heeft Boorman dan ook ondervonden, want zoo plotseling als mijn kennismaking met hem was geweest, zoo plotseling ben ik van het tooneel verdwenen. Ik heb heusch den moed niet gehad hem in zijn gezicht te zeggen dat

ik ons tijdschrift, en al zijn goede lessen, in den steek liet, om opnieuw voor ander-mans rekening gedistingeerde salutaties te gaan tijpen, want mijn ontluistering was te groot, zooals je zelf aan mij hebt gemerkt toen je mij aan de fabriek hebt opgewacht. Het contract dat wij in de Brasserie du Lion Royal hadden getee-kend heb ik hem zonder eenig commen-taar teruggezonden bij wijze van derde en finale verloochening.

— En dat is dus het jammerlijk einde geweest van dat fameuze Wereldtijdschrift voor Financiën, Handel, Nijverheid, Kunsten en Wetenschappen? wilde ik nog weten.

— Wel neen, stelde Laarmans mij gerust. Boorman zal natuurlijk raar hebben opgekeken, maar hij heeft mij niet eens opgezocht want hij is een man die alles kan begrijpen. En dadelijk is hij opnieuw den boer opgegaan, want zes maanden later vond ik in mijn brievenbus een exemplaar van nummer zeven van den twee en vijftigsten jaargang. Als uitgever stond Boorman weer op het omslag. Al mijn collegas van de fabriek hadden er dien

ochtend óók een ontvangen. En daar geen van ons allen onder de markante burgers gerekend kan worden veronderstel ik dat de gehuldigde er werkelijk aan ieder Belgisch gezin een geadresseerd heeft, zijnde dus minstens een millioen vijf honderd duizend exemplaren. Het nummer was uitsluitend gewijd aan de Staatsloterij waarvan hij mij de naamplaat tijdens onze laatste wandeling had aangewezen en 't begin luidde als volgt:

„De tous les éléments de l'économie politique, la Loterie d'Etat est certes celui qui offre au prodigieux et inépuisable thème de l'équilibre budgétaire les plus admirables ressources.”

Het was een geslaagde kopie van onze classieke studie over marmer, cement, papier en maarschalk Foch.

— En heb je hem nooit meer teruggezien?

— Eens heb ik hem hier in 't centrum voor een nieuwen gevel zien staan, op de manier die hem eigen is, want hij loopt nog steeds en zal pas rust vinden in den dood. Met mijn staart tusschen mijn pooten ben ik toen dadelijk een zijstraat

ingeslagen want voor geen geld wil ik hem weer onder de oogen komen, al ben ik zeker dat hij alleen vragen zou of ik eindelijk het geluk heb gevonden en al zou hij mij in dit klerkenpak en met die sik misschien niet eens herkennen. Maar geheel veilig voel ik mij niet want ik weet zeker dat ik hem vroeger of later op de fabriek voor 't loket zal aantreffen, wanneer hij verschijnen zal om onze luizige mijnheer Henry eens goed in te prenten „que de tous les matériaux de l'architecture, le fer est certes celui qui offre au prodigieux et inépuisable thème de la construction industrielle les plus admirables ressources.” Kijk maar in de la, onder marmer of papier, dan vindt je de tekst.

Antwerpen, 28 April 1938

